

AIOKRIF

Irodalmi Folyóirat · 2020. ősz
XIII. évfolyam 3. szám

BÜFÈ

Apokrif

Irodalmi folyóirat
megjelenik negyedévente
XIII. évfolyam, 3. szám
2020. ősz

Főszerkesztő

Nyerges Gábor Ádám *(vers)*

Felelős szerkesztő

Fráter Zoltán

Szerkesztők

Murzsa Tímea *(próza, Apokrif Online)*

Mizsur Dániel *(kritika)*

veress dani *(kép)*

Tamás Péter *(műfordítás)*

•

Munkatársak

G. Szabó Sarolta *(korrektúra)*

Molnár A. Aliz *(tördelés, Apokrif Online)*

Tarcsay Zoltán *(cimlap/design)*

Bali Farkas Péter *(szerkesztőségi asszisztens)*

Szerkesztőség

1052 Budapest, Vitkovics Mihály u. 7. IV/1

Tel.: (1) 951 8518; (30) 876 1473

apokriflap@gmail.com

<http://www.apokrifonline.com>

Felelős kiadó

Palimpszeszt Kulturális Alapítvány

Nyomda

Robinco Kft.

Felelős vezető: Kecskeméthy Péter

A folyóirat emblémája Hlatki Dorottya munkája.

Copyright © 2020 Az Apokrif 2020/3. számának
szerzői és szerkesztői

Megjelenik 250 példányban; az egyes példány ára 500 Ft

ISSN 2060-3207

”

egy keskeny
pengeélen

”

Szépirodalom

- 7** **Taródi Luca**
Idill; Gránátalma
- 10** **Veréb Árnika**
A rénszarvas és a hegy
(részlet a Holdvándor című regényből)
- 24** **Norman Jope**
Poszthumusz lét
- 26** **Stolcz Ádám**
Művész; Migráció
- 30** **Szálinger Balázs**
Atomkód
- 31** **Böszörményi Márton**
Vigyázz rám, David Spade
- 38** **Jericho Brown**
Megint
- 41** **Nagy Márta Júlia**
Macskacicó

Látószög

- 51 **Sárkányt csiklandozni, anyagot szelídíteni**
(Bánkúti Gergő és veress dani beszélgetése)

Látótávolság

- 58 **Lénárt Gábor:** Csak egy kis közöny
(Selyem Zsuzsa: Az első világvége, amit együtt töltöttünk)
- 63 **Evellei Kata:** A kemény vécépapír és a félautomata géppuska találkozása a történelem boncasztalán
(Konrád György: Sétabot [Ásatás 3.]
- 67 **Mohos Máté:** Ember és technológia határán
(Mécs Anna: Kapcsolati hiba)
- 72 **Bobák Szilvia:** Definíció egy szerelemre
(Szilasi László: Kései házasság)

Illusztrációk

A lapszám képeit **Bánkúti Gergő** *Emberek fura dolgokat csinálnak* című tussorozatából válogattuk (2020, egyenként: tinta, papír, 20,5 × 15 cm).

A borító az *Akvarellek Szóládról* című sorozat negyedik tételének felhasználásával készült (2019, vízfesték, papír, 20 × 30 cm).

Bánkúti Gergő

Emberek fura dolgokat csinálnak, 2020

Taródi Luca

Idill

Három káróbubival várunk a fehér buszra,
amiből csak kettő megy egy nap,
a kocsma árnyékában, ökölrel csapkodjuk a
szőrpbe ragadt legyeket, minden szar az élet
felkiáltásra újabb bogarat pöckölünk a grillvasra,
százast váltunk a zenegépbe, és fröcsög a zsír,
amikor sült kolbászba harapunk, mert enni azért kell,
hogy minél lassabban haljunk meg, kiszenedjük, amit ki kell,
és ami jár nekünk, a gyors halál,
a sündisznócsaládok privilégiuma.
Szenvedünk, mert szenvednünk kell,
gyerekek, ez nem vicc, ez nem játék, gyűjtsa meg valaki
a cigim, töltsétek meg a poharam
fülledt nyárestéken visszhangzó bazmegekkel,
mert most fogjuk lekésni a második buszt is,
pedig van még tíz percünk,
tíz évünk, vagy éppen ötven,
hogy elbúcsúzzunk,
és aztán ne ismerjük meg egymást többet az utcán.

Gránátalma

Sáros talpnyomok vezettek a palakádtól a küszöb felé.
A lány a fűvön próbálta letörölni meztlábáról
a nedves földet,
ne lássa meg senki, hogy így akar bemenni
a gránátalmás üvegházba;
meztelenül, sáros talppal.
Félúton megállt, a térdkalácsait nézte,
de egészben szeretne volna látni kádban karikázó tagjait,
és azon gondolkozott, hogy ha kiborítaná,
a föld előbb-utóbb úgyis elnyelné a sok vizet.
Akkoriban teste is ugyanígy
nyelte el az emberi szavakat;
és szűrte át
olyan bűnösnek tanított gondolatokká, melyekről
nem derülhetett ki, hogy érti őket.
Hullámozó arca vörösbe borult,
mint a fák, amiknek nem maradt ideje a nyárra –
tudta, hogy a benne guggoló gyerek
sáros lábbal fog belépni az üvegházba,
és előbb-utóbb úgyis világgá ordítja,
amitől teste növekszik.
Mert fejével végül lelöki a gránátalmát az ágról,
hogy repedezve guruljon végig a száraz földön.

Bánkúti Gergő

Emberek fura dolgokat csinálnak, 2020

Veréb Árnika

A rénszarvas és a hegy

(részlet a Holdvándor című regényből)

Longyearbyenben, a világ legészakibb városában nem úgy kel és nyugszik a nap, ahogy más vidékeken teszi. Nagyobb úr itt a sötét, és hatalmasabb a világos, nem adják olyan könnyen egymásnak az eget. Ragaszkodók és terpeszkedők a napszakok, hónapokra hasalnak rá az égboltra órák helyett, felvirágoztatják a tarka hátú hegyeket, hogy aztán mindent, embert, hófajdot, medvét a nagy sötét lepjen el.

Éliás álomittasan, kicsit talán mámorosan szállt le a repülőgépről. Megérkezett. Ugyanaz a gyermekmeséktől színes feje, amelyik elhitette vele a Hold legendáját, azt az elképzelést plántálta belé, hogy ha máshol bolondnak is nézték, itt bizonyosan tudni fogják, hogy mire gondol, amikor arról beszél, a világnak a végét keresi. És minden bizonyos útbá is fogják igazítani.

A repülőtéren a helyi taxis várta az érkezőket, nagyrészt turistákat és néhány hazatérő kismamát, akik Longyearbyen szabályainak megfelelően Tromsóban születtek meg igazi stramm, északi gyereket. És Éliás is ott volt. A taxis olyanak tűnt, akár egy torony. Magas, vállas, erélyes pocakkal, mint egy terasz. Inkább hasonlított szénbányászhoz, mintsem sofőrhez, de beszédes volt, és jól tudott angolul. Minden érkezőhöz egyenként odament, kérges arcában szélesen terpeszkedett a vigyor, és némi lazán titkolt pénzkeresési szándékkal afelől érdeklődött, hova mennek, mit akarnak csinálni, és amúgy kell-e fuvar.

– Hát maga, fiatalember! Turistáskodunk kicsit? Hol foglalt szállást? Remélem a Medvelábban! Ott lehet a legjobbat enni és aludni, a két kedvencemet!

Hatalmas, kőszerű fogai voltak, a szavai súlyosak és szagosak, mintha ráhúztak volna valamit Éliás fejére. Leginkább krumpoliszszákokot. Alig sikerült magából kipréselni valamilyen választ.

- Ööö – mondta végül, mire a taxis megcsapta a vállát, és a kocsi felé irányította a fiút. A taxi egy kisebb méretű busznak felelt meg, és már szép, rendezett sorokban ültek benne a valódi turisták.

- Én nem foglaltam szállást – nyögte végül keservesen. A toronyembernek elkerekedtek a szemei, olyanná lett, mint a holdra néző bagoly.

- Hát milyen turista maga? De a gépért azért fizetett, nem? – nevetett fel, majd kissé rémülten kérdezte – Pénze azért van?

- Van – válaszolta Éliás. A férfi arcán kisimultak a gyűrődések.

- Akkor minden rendben! – kiáltotta – Irány a város! – Azzal feltuszkolta Éliást a buszra.

Csak hátul, közvetlenül az ablak előtt maradt hely egy jókedvű, pirosposzsgás apuka és két jókedvű, pirosposzsgás fia mellett. Színes és bolyhos sapkákat viseltek, ugyanolyan mind a hárman. Éliás legszívesebben leszállt volna a buszról, amikor meglátta őket.

- Elnézést – motyogta, ahogy beszuszakolta magát az apuka és egy másik ülés között az utolsó helyre.

- Ma ne kérjen elnézést, fiam! – vigyorgott az arcába a pirosposzsgás apuka. Színét valószínűleg annak a vodkának köszönhette, amit a lélegzete alapján nemrég magába borított. – Megérkeztünk a világvégére! Hányan mondhatják el ezt magukról? Hm? Na?

- Csak a Téalapó! – süvítették a pirosposzsgás ifjak olyan hangon, mintha a szél költözött volna a torkukba.

Éliás megeresztett egy pengemosolyt válaszul, majd kibámult az ablakon. Odaát nem nagyon lehetett látni semmit, a fekete ablak csak az ő sápadt, kimerült arcát tükrözte. Hiába

aludta át a repülőutat, mégis jeges vizet érzett a tagjaiban, és nagyon fájtt ott, ahol a karfa a gyomrába ékelődött. Hiába, repülőtéren éjszakázni nem jó móka.

A taxis, akit Olénak hívtak, egész úton olyan vidám történetekkel szórakoztatta az utasokat, mint hogy hány bányász halt meg itt, hogy milyen sötét fertőt tud okozni a szívben a hosszú sötétség, hogy a lavina a télen már négy embert ölt meg, és hogy idén szokatlanul nagy a jegesmedvék száma a város körül. Mindezt olyan stílusban adta elő, hogy Éliás is jókat nevetett azon a hétszázharminc bányászon, akiket átlagosan betemetett eddig a lavina vagy maga a hegy, miközben szén után kutattak. Longyearbyenben a felszínen is lehetett bányászni, nem csak a föld kövér gyomrában.

– Egyszer – mondta a taxis – tizennégy bányászt temetett maga alá a sziklaomlás, meg két rénszarvast. A szarvasokat és egy-egy embert megtaláltak, ugyanis az állatok valahogyan kiásták magukat a szikla alól, hátukon azokkal, akik etetni szokták őket. Hát ilyen állatok a rénszarvasok errefelé, úgyhogy megéri őket simogatni! – nevetett fel – Sokan azt is állítják, (majd mind nő amúgy, nem mintha ezzel bármit is akartam volna mondani!) szóval, hogy vannak, akik szerint nem is az állatokon múlt, hogy megmenekültek. Hanem a hegyen. Errefelé hisznek abban, hogy a természeti dolgokban istenek laknak, szellemek, ha úgy jobban tetszik. De ez régi babona. Valószínűleg még a bányászok találták ki.

Éliást ez már érdekelte. Nem járhat rossz helyen, ha itt ilyesmit gondolnak. Ha a hegynek lehet szelleme, mely kivezeti a rénszarvasokat a gyomrából, akkor errefelé más is igaz lehet.

Leszálláskor Ole egyesével beszédte a fuvarpénzt, majd mindenkit a neki megfelelő szálloda felé irányított. Amikor már csak ő és Éliás maradt, újra rácsapott a fiú hátára, de úgy, hogy abba az egész teste belerezgett, majd zizegő alakját betalicskázta a Medvelábba. Longyearbyenben régi hagyomány, hogy

cipőben nem lehet belépni a házakba, ahogy a kötelezően viselt fegyvereket is egy széfben kell hagyni a kabátok mellett. Éliás kicsit szégyellte felemás zokniját (az egyik sárga volt, a másikon pedig egy piros szörny készülte felzabálni a bokáját), korábban nem foglalkozott ilyesmivel, nem gondolta, hogy valaha nyilvánosan cipő nélkül kell járnia.

– Szóval, fiacskám, mennyi időre jöttél? – Éliás rögtön az első kérdésre nem tudott válaszolni. Helyette jó nagyot kortyolt a fekete sörből, amitől azonnal elnehezült a feje.

– Nem tudom.

– Nem tudod? – kérdezte döbbenten Ole – Micsoda turista vagy te?

– Hát semmilyen. Nem vagyok turista.

Ole hátradólt a székében. Nahát. Tetszett neki a fiú. Itt van egy nagy, narancssárga kabátban, hátán egy túrahátizsákkal, és fogalma sincs semmiről. Ilyet is ritkán látni.

– Túravezetőnek jöttél a Parkba?

– Mi? – böfögte Éliás. Már majdnem a korsó alján járt. Nehéz volt a sör, de itatta magát.

– Mit keresel itt, fiú? – hajolt bele Ole Éliás arcába.

Éliás felállt, ráhasalt az asztalra. és huncut kuncogás közepette belesutyorogta a toronyember fülébe az igazat.

– A Holdat keresem.

Különös csend ült az asztalra. Ole nem igazán tudta, hogy egy ilyen szokatlan és érthetetlen válaszra mit ildomos mondani. Longyearbyenben nem volt örültekháza, tulajdonképpen örült sem volt, pedig legalább egyet minden valamire való város kéznél tart, úgyhogy, gondolta Ole, ez a találkozás voltaképpen majdhogynem szerencse.

– A Holdat? Ezt hogy kell érteni?

Éliás feje rögtön kitisztult. A hirtelen szédültség mögül is nyomban észrevette ugyanazt a tekintetet, amit otthon is látott már.

– Hát úgy... – rögtönzött hirtelen –, ... hogy a világvégét keresem, és nekem azt mondták, ez a város az.

Ole öblösen felnevetett. Kicsit ugyan elszontyolodott, amiért mégsem lesz a városnak saját őrültje, de így, értelmesen, jobban tetszett neki a fiú.

– Hát ez tényleg az! Na, jól van, fiacskám, és csak úgy, ukkmukkfukk? Te így szoktál élni?

– Ja, nem. De most az egyszer így csináltam. Szóval – gondolkodott el gyorsan Éliás –, maradok egy darabig.

Ha Ole épp nem is hallott még a Hold legendájáról, vagy csak elfelejtkezett róla, akkor is van rá esély, hogy ebben a városban él valaki, vagy valami, ami elvezethet a Holdhoz. Mivel tovább utazni innen már nem lehet, akkor kicsit itt marad. Gondolkodni. Keresni. Gondolkodva keresni.

– Értem! – kiáltott fel Ole – Jó dolog is az! Három nap múlva jelenik meg az első fény a városban, akkor kezdődik a nyár, tele lesz turistával a vidék. Most már – fogta halkabbra a hangját – elárulhatom neked, fiacskám, hogy nem szeretem őket, buták és könnyen becsaphatók, nem a valódi dolgok érdeklik őket, hanem csak a látszat, az illúzió! Idejönnek gyerekekkel kutyaszántúrára. Hát most képzeld el! Ide! Gyerekekkel, mondjuk Kaliforniából! Itt puskával kell járni, mert a jegesmedve erősebb, mint az ember. Ezek meg nyaralnak itten. Na. De ha te nem azért jöttél, hanem mert az igaz dolgok érdekelnek...

– Az igaz dolgok, igen.

– ... akkor valóban nem elég három-négy nap. Akkor itt kell lenni, tudod, lakni, így értem. Longyearbyenben munkát kapni nem nehéz. Értesz valamihez?

Éliás kissé összébb húzta magát szégyenében.

– Hát. Dolgoztam újságkihordóként meg egy pizzásnál, aztán egy színházban mindeneként, utána pedig hírlapíró voltam, szóval, igazából, hát, azt hiszem, hogy nem.

Ole egyre jobban nevetett. Teraszhasán rázkódtak a mintás ing állatai, zebrák, babazsiráfok.

– Na nem baj. Mennyi pénzed van? – Éliás szívta a fogát, és megmondta. Ő is tudta, hogy mire elég az.

– Hát az elég kevés. A Medvelábban kábé három napig húznád belőle, és most sokat mondok. Telefonálok egyet. Maradj itt.

Ole kivonult a bárból. A szálloda maga egyáltalán nem hasonlított azokhoz, melyekben Éliás korábban megfordult. Délután háromra járt az idő, néhányan a buszról és egy-két sosem látott turista iszogatott kedélyesen. A falakon négyzetalakú, megvilágított üveglapok alatt különböző állatok testrészeit lehetett látni. A sarki róka fehér, bolyhos kis füleit, a hófajd vörös szempilláit, a foka hosszú orrszőrét. És persze ott volt a jegesmedve lába is.

Éliás egészen elámult attól, hogy itt milyen közvetlenek az emberek. Igaz, eddig csak Oléval beszélt, de valamiért azt feltételezte, ez nem különcködés, hanem ilyenek azok, akik a világvégén laknak. Muszáj foglalkozniuk egymással ahhoz, hogy életben maradjanak.

Ole sokáig elvult. Az ablakon beszivárgott a sötétség. Azt, hogy épp délután fél négy felé járt, Éliás úgyse bírta elhinni. Odakint nehéz volt a sötét, mint egy hatalmas állat, mely végigfeküdt a szemén. Fénytócsák és girlandok világították meg a várost, néhány mozgó fénypont járművekhez tartozott. Ha sokáig erőltette a szemét, Éliás meglátta a sötétségben a még nagyobb sötétséget. A hegyeket. Ahogy bámult kifelé, egyszer csak elvált egymástól a kétfajta feketeség. Ami eddig áthatolhatatlannak tűnt, az volt a levegő, a vékony, lenge sötét, melyet, úgy tűnt, arrébb fújhatna egy alulról igyekvő lélegzet. De a hegy olyan súly volt, amit Éliás csak érezni bírt, látni nem. Rémisztő, gyilkos. Éliásnak eszébe jutott, amit Ole az út alatt

mesélt a rénszarvasokról és a hegy szelleméről. Aki nem gondolja istennek ezt a nagy halom erőt, ami minden emberi fölé tornyosul, az idióta.

- Na, visszajöttem! - kurjantotta Ole, és lehuppant Éliással szemben.

- Az a hegy? Az... - suttogta rémülten a fiú.

- Ja, jó nagy, mi? - röhögött Ole - Na, a lényeg, Ingeborgnak kell valaki a Parkba. Nem túravezetőnek, arra nyilván nem vagy alkalmas, de azt mondta, már amúgy is rég gondolkodott arról, hogy egy takarítófiú megérné a luxust. Jó kis hely, mi? Most szálltál le a gépről, és már van munkád!

- Takarítófiú? - kérdezte óvatosan Éliás. Ez még neki is egy kicsit koszos munkának tűnt.

- Az az, a kutyáknál. Jó sokan vannak a Parkban. Negyvenen vagy hatvanan. Na, a lényeg, hogy a kutyák mellé keresnének valakit. Általában a túravezetők csinálják az ilyesmit, de Ingeborg szerint egész jól megy mostanság, és ha már itt vagy, neki rendben van. Kapsz egy faházat is mellé, mert a szállodák valami rém drágák. Tetszik a gondolat?

- Kutyák?

- Huskyk, igen! Svalbardon van vagy hatezer kutya. Mindenből több van itt, mint emberből! - És felkacagott. - Jó is az, ahol az állatok uralkodnak. Békés hely.

- Jól van - mondta Éliás. Végül is tetszett neki a gondolat.

*

Mivel nem volt sok túravezető, azonban a naptár egyre inkább kezdett betelni, valóban jól jött Éliás jelenléte. Az ő feladatai közé tartozott a szállítmányok átvétele, a kutyák takarítása és ételeiknek kimérése. Etetni már nem ő etette őket, mert Ingeborg fontosnak tartotta, hogy a húst azoktól kapják, akik dolgoznak velük. Ennek ellenére hamar jóba lett a kutyák nagy

részeivel. Kedves volt és aranyos, magas, vékony hangon játszott velük, amitől az állatok szó szerint boldogságmámorban úsztak.

Még két hétig nem járhatott egyedül a hómobillal, egyrészt, mert amíg nem tudott magabiztosan vezetni és löni, addig nem akarták egyedül elengedni, másrészt, Ingeborg megmutatott mindent Longyearbyenen belül, ahová majd egyedül kell járnia később. A postára vagy a boltba például.

Eközben Aksel löni tanította. Adtak neki egy második világháborús Mauser ismétlőpuskát, és Aksellel céltáblára lóttek a sötétben. Harminc méterről. Elvileg az a kellő távolság, ha meg kell löni egy medvét. Nem olyan gyakran esik meg a medvetámadás, mint ahogy az itteniek félnek tőle. De Éliás a harmadik napon, amikor kimentek Aksellel a vadonban a hómobillal gyakorolni, jegesmedvenyomot talált. Olyan volt, mintha valaki belenyomott volna a földbe egy extra méretű poroltót. Aksel megállította őket, leszállt, és széles tenyerével belenyúlt a mély nyomba. A luk nagyobb volt, mint a keze.

- Látod? Ritkán találkozni jegesmedvével, de akkor ilyen nagy. És ez csak a lába.

Három nappal azután, hogy Éliás megérkezett, valóban visszatért a fény. Ugyan csak szűk másfél órára, és a nap nem is sütött, csak valamilyen delejes kék lepel borult a tájra, mely mintha lehántott volna néhány réteget a sötétségről.

- Minden nap huszonhárom perccel többet fog sütni, és nonsokára a nap is megjön. Tetszeni fog neked - mondta Aksel -, ha nagyon, akkor lehet, kitanítlak túravezetőnek. A kutyák szeretnek.

Éliás nagyon örült. Nemcsak Aksel és Ingeborg, de a többi túravezető is kedves volt vele, egyenrangúként kezelték, és örültek neki. A világvégén, úgy tűnik, nincs szükség életkonceptióra, csupán életre, és Éliás azokat a feladatokat, melyeket rá osztottak, a lehető legjobban próbálta elvégezni. Onnantól

kezdve, hogy nem félt a hómobiltól, elkezdett körülnézni. Aksel megpróbálta nappali időpontokban kivinni, de ez nem mindig sikerült, meg ahogy mondta, nem árt megtanulni a sötétben tájékozódni, bőven akad abból is idefent. A kék lepelbe burkolt síkság egyszerre volt gyönyörű, félelmetes és hihetetlen. A hó a világos és a sötétkék különböző árnyaiban játszott, és ha feltámadt a szél, a friss hó fényes pora úgy gomolygott közvetlenül a talp alatt, akár a köd. Egy hatalmas felhőtengernek tűnt a távol, és Éliás nem győzte bámulni a rövid nappalok alatt, hogyan füstölög a hómező.

A fiú esténként boldogan bugyolálta be magát a vastag, tolas takaróba. Napközben kellően elfáradt, mivel nagyrészt fizikai munkát végzett. A kutyák jégbe fagyott bélsarát nehéz volt kikalapálni a fagyott talajból, és mindezt ötvenhat kutya után, minden nap. Nemcsak a karjában érzett nyúlós izomlázat, de a hátában, sőt, a combjában is. De az lehet, hogy a hómobil miatti szokatlan testtartásának volt a következménye. A hús és bálnaszír tömény szagát hamar megszokta, főként, mert a hidegben alig lehetett bármit is érezni. Vágni sokkal nehezebb volt, odakint hamar megfagyott minden. Még a házak is cölöpökön álltak, mert a nyári időszakban a felső órétég könnyen megolvadt, így mozzgatva és omlasztva magukba a lábak nélküli épületeket.

Viljar, Ingeborg és Aksel kisleány furcsa gyerek volt. Teljes egészében az apjára ütött, csak az a kedélyes mosoly hiányzott róla, ami Aksel arcát folyton uralta. Nem is beszélt emberekkel, még a szüleiével sem. Napjának jó részét a kutyák kennelében töltötte, velük játszott, nekik sutyorgott, hozzájuk bújt, ha megijedt. Igazi északi gyerek volt. Jobban szerette az állatokat bármelyik embernél.

Egyik alkalommal, amikor Aksel lőni tanította, Éliás rákérdezett a legendára.

Bánkúti Gergő

Emberek fura dolgokat csinálnak, 2020

– Nálunk mesélnek egy olyan történetet, hogy a világnak két vége van.

– Aha – mormogta Aksel –, a fegyver nem egy általános használati tárgy. Gondozni és tisztelni kell ahhoz, hogy megvédjen.

– Szóval az egyik végén a Napot, a másikon a Holdat tartják fogva. Láncon húzzák őket fel és le. Állítólag el lehet hozzájuk zárandokolni. – Éliás kissé megijedt Aksel figyelmetlenségétől. – A Nap teljesíti a kívánságokat, a Hold pedig válaszol a kérdésekre. Hallottál róla?

– Nem – mondta Aksel –, de ismerek ennél jobbat is. Egyesek azt mondják, ha énekelsz, integetsz, vagy máshogy csalogatod az északi fényt, akkor kilépnek belőle a szellemek, és magukkal visznek a mögötte húzódo országba. De nincs minden veszve, mert ha ilyesmi történne – nevetett Aksel –, csak tapsolni kell, és a szellemek máris elriadnak.

– Ole az idefelé vezető úton mesélt a hegy szelleméről. Az másmilyen?

– Ah, Ole mindenfélét összehord régi babonákról a turistáknak. Mesélt a rénszarvasokról is?

– Igen.

– Kamu mind. A bányászok sosem használtak rénszarvasokat, csak lovakat. Ole nagy mesélő.

Aksel felállt, kezét a fiú vállára tette, és erősen belenézett a szemébe.

– Éliás, ne higgy el ilyen történeteket, ne is akard őket elhinni. Itt, északon, sokkal könnyebb engedni a legendáknak, mint délen. Éltem Olaszországban is pár évet, mielőtt Ingeborgot megismertem volna, ott sárga a Nap, az messzire kergeti a hiedelmeket. De itt, nálunk, kék a Nap, és a fénytánc is delejes. Ha elkezdesz a meséken gondolkodni, könnyen magába szippant a vidék. Óvakodj tőle. Idefent máshogy múlik az idő. A puskában higgy, és a jegesmedvében. Olyat tényleg látni.

Éliás többet senkivel nem beszélt a legendáról, ami Longyearbyenbe vezette. És szép lassan, ahogy teltek a hónapok, maga is elfeledkezett róla.

*

Idővel Aksel és Ingeborg valóban kitanította Éliást túravezetőnek. Elmagyarázták, hogyan kell a kutyákkal beszélni, a szánnal bánni, bemutatták az északi időjárásnak, és amikor már kellően jól tudott célba lőni, elengedték egyedül is a vadonba. Éliás sokat járt el abban a pár hónapban, amíg a tanítása tartott. Aksel legtöbbször vele tartott, de néha direkt elindította egyedül is, habár folyamatos rádiókapcsolatot tartottak fenn. Éliás ismerte a környező utakat, azokat a kecses íveket, melyeket a turistákkal jártak be. Tetszett neki a szán, sokkal inkább, mint a hómobil. A gépben nem lehetett úgy bízni, ahogy a kutyákban. Nemcsak azért, mert nem tudtak elromlani (ők voltak talán az egyetlenek, akikről a Svalbardon ezt el lehetett mondani), hanem azért is, mert a medvék ki nem állhatták őket. Éliás azóta nem tartott úgy igazán a jegesmedvéktől, mióta megtudta, hogy három husky meg tudja védeni tőle. Ezek a bolyhos, játékos állatok, akik annyira kötődtek egymáshoz és az emberhez, fel tudták hasítani egy medve torkát, ha a helyzet úgy kívánta.

Éliás értette a kutyákat, és ők is őt. Nem emberként közelített hozzájuk, hanem a saját nyelvüket akarta felfedezni, azt, hogy mi az a mozdulat és hang, melyre reagálni fognak. Az ember mozgékonyan tud gondolkodni, ha akar, a kutya viszont be van zárva a saját világába.

Április közepén már egész nap világos volt, és megérkezett valamiféle vékony napfény, mely csillogó lepelbe vonta a tájat. A hómező úgy ragyogott, akár egy ékkövekkel felszórt táncterem. De a hegyek, hiába nem voltak többé sötétben, nem veszítettek rémisztő súlyukból. Éliás mindig érezte maga felett az ere-

jüket, amit továbbra sem tudott meglátni. A hegy olyan hatalom volt, melyet képtelen volt elérni. A csillogó hórengeteg és a rajtuk erekként futó barna foltok egy tarka hátú óriásra emlékeztették, aki pár ezer évre megállt pihenni a Jeges-tenger mellett.

A hegyeken kívül a tengert tartotta a másik nagyszellemnek, ahogy magában hívta őket. Az acélszürke víztömeg visszaver-te a hegyek képét, tört és mozgó élőlényeknek mutatta őket. Mélyében állatok éltek, régi cápák, olyanok, akik már a dino-szauruszok idején is épp ilyenek voltak. A milliárd rombuszra szakadt tengerfelszín alatt sosem lehetett látni semmit, Éliás mégis kereste a sötét halmot, a cápát. Tudni akarta, ott van-e. De talán éppen ez volt olyan félelmetes a tengerben. Belátha-tatlan a felszíne is, de ami a mélyben van, az az ember számára elgondolhatatlan. Mióta itt élt, egyre inkább úgy érezte, hogy az emberek törékeny illúziója saját hatalmukról valójában csak legenda. És mindaz, amit az ember a mesék birodalmába szám-űzött, mert félté vagy mert nem értette, az az igazság. Ez az érzés eluralkodott rajta, és bátorságot adott neki. Kicsinek és jelentéktelennek látni önmagát sokkal nagyobb erőt kölcsön-zött, mint a humanitás kényszerképze.

Ezek után nem igazán értette, miért óvta Aksel annyira a legendáktól. Erősen vonzódott hozzájuk. Egy alkalommal, ami-kor a városban járt bevásárolni, mert az ételszállítás is a heti feladatai közé tartozott, összefutott Oléval.

– Fiú, hát te? Na! Már van saját hómobilod! Puskád is! Mi ez, egy Mauser? Nagyon helyes, az nem fagy be! – kiáltott rá a férfi már messziről. Éliás vigyorgott. Éppen úgy, mint az első nap, beültek a Medveláb bárjába egy pofa sörre.

– Na, mesélj, fiacskám, milyen az élet a Parkban?

– Jó. Szeretem a kutyákat, meg a havat is. A hegyektől félek.

– Helyes, kell is. Na és Ingeborgtól? Meg a medvéktől?

– Aha, tőlük is – nevetett Éliás – Ole. Szerettem volna tőled kérdezni valamit.

- Na!
- Az első napomon meséltél a sziklaomlásról, ami magával ragadott egy tucat bányászt...
- Tizennégyet. Nem egy tucatot, fiú. A halottakat meg kell számolni rendesen. Ha más nem is, ez jár nekik. – Ole arca egészen elsötétedett. – Nemcsak azért beszélek azokról a történetekről, fiacskám, ahol meghalt valaki, mert az juj, de izgis, hanem azért is, mert ha nem beszélsz róluk, többet az a szellem már nem nézhet le a fényről. És hát, illik ezt? Elfelejtteni a holtakat?
- Szóval én... én azt szerettem volna kérdezni – zavarodott össze Éliás –, hogy a rénszarvasok, szóval, hogy Aksel azt mondta, a bányászok lovakat használtak, nem rénszarvasokat. A történet, szóval, hogy a történet, nem igaz?
- Éliás arca kissé megereszkedett. Egészen nagyra nőttek katlanszerű szemei, ahogy Ole sötétség lepte arcára nézett.
- Aksel mondta. Aksel nem idevaló. Szereti a kutyákat meg a kihívást, de nem érzi a helyet. Ingeborg is alig. De a fiuk, Viljar. Az tudja, hogy kell itt élni. Persze, hogy igaz a történet, Éliás, de hát az is igaz, hogy sosem történt meg.

Norman Jope

Poszthumusz lét

(A Posthumous Existence)

Lapockái, mint egy madár két szárnya, merednek, amint ott hever halálos verejtékben fulladozva, míg körülötte a városban zajlik a tél. Az ágya keskeny és csenevész, mint nemsokára halotti maszka is. És csak fekszik, tudva, hogy a szobából egyetlen út vezet ki, és a város kavalkádját már csak az ablakból nézheti – jobb napokon. Töredékes sorokká csapódnak le a versek, kemény föld alól kiforgatott rögökként, örökké befejezetlenül.

Azóta benőtték a virágok. Az ő metaforikus virágai pedig annál inkább kinőttek. A pásztor, aki a sírjánál állítólag egyszer megpihent, már szintén bőven meghalt. Valaki kiszámolta, hogy az emberiség fennállása óta kb. százmilliárdunkat ásták a földbe eddig. Valahogy megállom, hogy lefotózzam az esőt, amint a Spanyol lépcsőn csorog lefelé, és a poszthumusz léten tűnődöm – hogy az övé szerencsére egy újabbhoz vezetett.

Hogy a tüdőt rágó fehér halál és a papíron folytatódó fehér élet átmenete mennyire valódi... és hogy ezek a középkort idéző ereklyék – csíkokra vágott versek, hajtincsek, Shelley szíve a vitrinben – mennyire nem.

Hogy az marad meg, amit az emberek olvasnak, amibe mindig új életet lehelnek, hátrahagyva a kifürkészhetetlen utókorunk, akárcsak a miénk, sőt. És hogy túlhalad felettünk, mint a nap az égen, a szavak vízre írt szivárványa.

Tarcsay Zoltán fordítása

Bánkúti Gergő

Emberek fura dolgokat csinálnak, 2020

Stolcz Ádám

Művész

Át kéne úsznom végre az óceánt.
Eltemetni a rossz és lopott,
önjelölt fegyenclétem.

Magam után hagyni
egy tűnékeny vízoszlopot
ebben a húsevő halakkal teli úszómedencében.

Szegény művészként élni az életem.
A kényelmes múltam csak maradjon mögöttem.

Utcazenészként létezni nem is reménytelen,
ha van múzsa, aki befűt!

Mivel az összes vagyonom régen elköltöttem,
az ütőereimből csinállok hegedűt.

Nem kell a pénz vagy a munka,
a luxust meg megvetem.

Mondhatja a főnök,
hiába, ne késs el!
Vakon botorkálok,
mert rég kiszúrták a szemem
egy gombostűfejnyi fizetéssel.

Így bolyongok majd,
mert sejtem, hogy nincs remény.
Bebarangolom az egyre sötétebb világom.
Szénakazallá foszlik körülöttem a fény,
ahogy megtörik a tüvel átszúrt, repedt retinámon.

Migráció

Annyira félek, hogy egyszer vissza kell majd mennem,
mert akkor elvesztem az összes expat-kiváltságom.
A társadalmi kötőszövet lesz a cementem,
magamba falaz az identitásválságom.

De teljes sebességgel fordulok majd haza.
Hiába tör össze az éles hajtúkanyar,
már nincsen semmi, ami lehűt.

Testemen, akár fanyar
mosolyra nyíló szájak, a sebek,
boldogan várom, hogy otthon megműtsenek.
Büszkén hordom majd ezt a vargabetűt!

De még hazamenni nem kell!
Vagyis, hát, remélem,
mert az otthonról
alkotott álmaim kétesek.
Örömtáncot járok majd
egy keskeny pengeélen.
De ha beszólsz, akkor
megugrom, elcsúszok, szétesek.

Azt hiszem,
nem tudom majd megvetni a lábam,
mivel a fejemet túl korán utazásra adtam,
akár a gyerek, akinek kicsi lesz a világ,
ha hirtelen nő sokat.

Egyedül ülök ebben a toronyszobában,
úgy összement a szülőföldem alattam,
hogy tudja, aki lát,
örökre elvesztettem az egyensúlyomat.

Bánkúti Gergő

Emberek fura dolgokat csinálnak, 2020

Szálinger Balázs

Atomkód

Ott az Atomkód a sorok között, az életünk mögött.
Láthatatlan, mint a sárgarigó.
Csak az éneke hallik.
Két kontinens madara, hamuszín
Pergamen felső ötödében színleg száradó intellektus.

Aki őrzi, végül is milyen ember? Összehozhatja-e
Családi múlttal, saját ízléssel és nyomorral?
Az apja dühével, ami benne is egyre hangosabban kattog?
Lehet-e rab egy rettegett bajnok?
Lehetséges-e nem vendégül látni?

Hova ülteti végül? Bemutatja-e a gyerekeinek?
Mit mond, ki ez a bácsi, aki a vacsora után
Csöndes, szerető alvást tett a széfben,
Itt, a családi festmény mögött, az életünk mögött,
S élettelen számokról álmodik?

Böszörményi Márton

Vigyázz rám, David Spade

Mire apa hazaért, én már kész voltam a házimmal, és éppen a képregényem legújabb részén dolgoztam. Anya vacsorát főzött, borsófőzeléket virslivel. Wang úr egy angol nyelvű műsort nézett a tévében. Apa őszi avar és hideg szél illatát hozott magával. A cipőjét és a kabátját az előszobában vette le, a zakóját, a dohánybarna zakót, amit az első könyve megjelenése után vett magának, a nappaliban a kanapé karfájára dobta. Anya nem jött ki a konyhából, hogy üdvözlje apát. Wang úr biccentett, de nem szólt egy szót sem. Én azért megkérdeztem, hogy milyen napja volt. Apa megvonta a vállát, aztán leült Wang úr mellé a kanapéra. Csendben nézték az angol nyelvű műsort. Én a következő képkockán gondolkodtam. Egy emberméretű sárkány haláltusáját akartam ábrázolni, de nem tudtam eldönteni, hogy milyen legyen a beállítás. Gyerekkorom óta szerettem a sárkányokat, csak a méreteikkel nem voltam kibékülve. Mindig hatalmas lényekként ábrázolták őket, akik egy mozdulattal, egyetlen tüzes lehelettel képesek falvakat elpusztítani, de én úgy gondoltam, hogy ez nem illik egy igazi sárkányhoz. Én kifinomult, bölcs és vonzó teremtményeknek képzeltem őket, akikhez jobban passzol az emberi méret. A képregényemben is egy ilyen sárkányt tettem meg főszereplőmnek, akit most éppen leszúrtak egy mérgezett tőrrel. Úgy gondoltam, izgalmasa teszi a sztorit, ha a főhőst kiírom néhány rész erejéig, hogy aztán csodálatos módon, megújulva és megerősödve visszatérjen. Csak éppen arra nem tudtam rájönni, hogy milyen pózban érje őt a szörnyű halál. Ma megütött egy férfi a villamoson, mondta apám, miközben üveges tekintettel meredt a tévéképernyőre. Wang úr nem reagált apám szavaira, és nem tudom, hogy anyám hallotta-e, de én borzongva összeresztetem a ki-

jelentésétől. Nem tudom, hogy mi döbbsentett meg jobban: az, hogy apámat megütötték, vagy az az érzelemmentes hang, amin ezt a tényt közölte. Olyan volt a hangja, mint egy profi hírolvasónak. Ahogy ránéztem, az arca is olyannak tűnt, mint-ha egy kamerába beszélne. Elbizonytalanodtam. Lehet, hogy csak viccelt. Ha az embert megütik a villamoson, azt nem így szokás közölni. Anyám bejött a nappaliba, egy konyharuhába törölte a kezét. Mit mondtál, kérdezte sóhajtozva. Fáradtnak és idegesnek tűnt, pedig amikor hazajöttem az iskolából, még vidám volt. Viccelődött is. Amikor elmeséltem, hogy a Kovács Lóri lefejelte a focikaput tesiórán, mert annyira bámulta a beívelt labdát, akkor hangosan felnevetett, és azt mondta, ennek a Lóri gyerekek nem is kéne iskolába járnia, sőt, még az utcára se lenne szabad kiengedni, mert önvészélyes és *mérhetetlenül* életképtelen. Így mondta, hogy mérhetetlenül életképtelen, aztán megint nevetett. És én boldog voltam ettől a nevetéstől, mert úgy éreztem, hogy én vidítottam fel, hogy miattam nevet, és annyira tetszett, hogy olyan a hangja, mint egy karácsonyi ének, pedig még messze a karácsony. Anyám odalépett apám elé, és megismételte a kérdést. Apám felnézett anyámra, a tekintete homályos volt és szenttelen. Azt mondtam, hogy egy fickó megütött a villamoson. Micsoda, kérdezte hitetlenkedve anyám. Most, hazafelé, bólogatott apám, hangja még mindig ki-mért volt. Az egyik csuklóban álltam, és olvastam. A Talamon utcánál felszállt ez a fickó, azt hiszem, részeg volt, el akart sétálni mellettem, de elvesztette az egyensúlyát, és rám dőlt. Aztán motyogott valamit, és pofán vágott. Apám bal keze az arcához ért. Szerintem nem is tudta, hogy odanyúlt, önkéntelenül tapogatta meg az ütés helyét. Nem dagadt föl, nem pirosodott be, nem látszott rajta semmi, de gondolom, ő még érezte. És te mit csináltál, kérdezte anyám, és nem értettem, hogy miért olyan ellenséges apámmal. Végül is, őt ütötték meg, ő nem lehet semmiről. Apám széttárta a karját, és azt mondta, semmit,

nem csinált semmit, csak leszállt a villamosról. Aztán legyalogolt két megállót. Anyám horkantott. Jellemző, mondta, aztán visszament a konyhába. Vagyis trappolt. A fehér, lukacsos Scholl papucs nyugtalanítóan csattogott. Apám elmosolyodott, aztán rám nézett. És veled mi volt ma a suliban? Semmi különös, ráztam a fejemet. De azért jól vagy, apa? Persze, legyintett, ilyesmi előfordul. Inkább te mesélj! Nem tudtam, mit mondhatnék. A pofonhoz képest a Kovács Lóri kapufeljelése semmiségnek tűnt. És aznap tényleg nem történt velem semmi említésre méltó dolog. De úgy éreztem, hogy mondanom kell valamit. A beszélgetésnek nem lehet így vége. Ma odaadtam Éva néni-nek az egyik képregényemet! Éva néni a rajztanárom volt, és teljesen megfeledkeztem róla, hogy aznap összegyűjtöttem minden bátorságomat, és egy fekete dossziéban átnyújtottam neki a *Kárhozottakat*, amiről azt gondoltam, hogy a legjobban sikerült munkám. Nocsak, csapott a térdére apa, és mit mondott róla? Még nem nézte meg, de azt mondta, hogy a hétvégén elolvassa. Biztosan tetszeni fog neki, bólintott komolyan apám, aztán tekintete visszakalandozott a képernyőre. Kész a vacsora, kiáltotta anyám a konyhából. Apa felkelt, és kísétált a nappaliból. Én összepakoltam a ceruzáimat, a papírlapokat egy bíborvörös mappába tettem. Wang úr a távirányítóért nyúlt, le akarta kapcsolni a tévét. Csak ekkor néztem a képernyőre, és láttam, hogy egy beszélgetős műsorban David Spade a vendég. Ne, kiáltottam rá Wang úrra, aki értetlen arccal bámult rám, kezében a távirányítót a tévé felé tartotta. Ezt még meg akarom nézni! Wang úr a kezembe nyomta a kapcsolót, aztán ő is kiment a szobából. David Spade egy közepszerű színész volt. Nem játszott túl sok filmben, nem is nagyon kapott jó szerepeket. Igazából én is csak egy filmben láttam, a *Kismocsokban*, ami egy elég gyenge vígjáték. De valamiért azóta álmodtam róla, hogy Wang úr megjelent a családukban. Gyere már, ki fog hűlni a főzelék! Anyám hangja még idegesebbnek tűnt, mint ko-

rábban, úgyhogy nem akartam kockáztatni. Kikapcsoltam a tévét, és én is az étkezőasztalhoz ültem. Apa már szedett magának egy nagy tányér borsót, anyám éppen kanalizott a lábasból. Wang úr, szokás szerint, csukott szemmel morgott. Soha nem jöttünk rá, hogy ilyenkor mit csinál, de én úgy gondoltam, hogy valamiféle asztali áldást mondhat. Apám szerint az ősei szellemét szidta. Anyám csak a szemét forgatta. Mikor végre mindenki szedett a főzelékből és a virsliből is, gyorsan nekiláttam az evésnek. Minél előbb be akartam fejezni ezt a vacsorát, mert attól féltem, hogy anyám valamiért még elő fogja venni apámat. És az a rohadt sárkány sem hagyott nyugodni. Talán egyszerűen csak ki kéne takarnom a többi szereplővel. Sejtetés. Nem. Ebben az esetben nem jó, mert az olvasónak látnia kell, ahogy meghal, mert csak így lesz katartikus a visszatérése. Gondolom, nem hívtad a rendőrséget, mondta anyám, miközben apró darabokra vagdosta a virslit a tányérjában. Nem, mondta apám nyugodtan. Nem hiszem, hogy ez akkora dolog lenne. Az evőeszközök élesen csattantak anyám tányérján. Baszd meg, Károly! Galacsinná gyűrődött a torkom. Apám Karesz volt, mindig mindenki így szólította, és tudtommal anyám is csak kétszer hívta Károlynak. Amikor részegen elvitt egy koncertre, és amikor a húgom meghalt. Hazaállítasz összeverve, kétségbeesetten, hisztérikusan, ordította anyám, sírsz meg óbégatsz! Követeled a figyelmünket, eljátszod a nagyhalált, te vagy a szerencsétlen áldozat, erre kiderül, hogy még arra sem vagy képes, hogy felhívd azt a kibaszott rendőrséget! Sajnálom, mondta apám, és nem nézett fel a tányérjából. Nagyszerű! És még csodálkozol, hogy a fiad olyan, amilyen! Ezt nem akartam. Ezt akartam elkerülni, hogy megint rólam legyen szó. Éreztem a fekete felhőket a fejemben, és a könnyeket a szememben. David Spade-re gondoltam, és megpróbáltam visszatartani a sírást. Így mutatsz példát? Anyám hangja dühödött, méregtől csöpögő sziszegés volt. Ezt kell látnia a fiadnak? Hogy az apja

egy gyáva, semmirekellő alak? Hát mondok én neked valamit! Ekkor Wang úr az asztalra csapott, és egy percig csend lett a lakásban. Ilyenkor hálás voltam Wang úrnak. Ilyenkor szerettem őt. Általában ő vetett véget a veszekedéseknek. Bár azt hozzá kell tenni, hogy valószínűleg miatta indultak el. Én még kicsi voltam, öt éves lehettem, amikor anyám közölte apámmal, hogy van egy kínai rokona, aki hozzánk fog költözni. Úgy hiszem, hogy ez a hír a semmiből jött. Szerintem apám azt sem tudta, hogy anyámnak vannak kínai felmenői. És egyik napról a másikra beköltözött hozzánk ez a komor, furcsa öregúr, akivel még csak beszélgetni sem tudtunk, mert nem értettük egymás nyelvét. A testvérem, Rita nemrég született, és Wang urat valamiért az ő szobájában szállásolták el. Pedig a nappaliban, a kanapén is alhatott volna. Akkor kezdődött a feszültség. Azt hiszem, hogy még apám bírta jobban. Biztos, hogy zavarta az öreg, de megpróbálta kizárni a jelenlétét. Napközben a könyvtárban dolgozott, éjszaka írt, nem foglalkozott a kínai rokonnal. De anyámat feltűnően bőszítette a jelenléte. Egyre többet veszekedett apámmal. Aztán eljött az az este. A szüleim azóta is tagadják, hogy úgy történt, ahogy én emlékszem rá, és elképzelhető, hogy tényleg csak a képzeletem játszott velem, de én nem tudok másképp emlékezni. Egyszerűen ez van a fejemben, és kész. Az ágyamban alszom, aztán a húgom sikolyát hallom. Lábdobogás, ahogy a szüleim a testvérem szobájába rohannak. Felkelek, és én is odamegyek. Az ajtófélfá mögül nézek be a szobába. Wang úr a szoba közepén ül, ölében a húgom élettelen, véres teste. Úgy látom, hogy egy kést forgat a kis Rita hasában, közben kínaiul ordibál. Mintha kántálna. A hercegnős szőnyegget fekete vér borítja be, ahogy Wang úr kihúzza a kést a húgom testéből, a belei kibuggyannak. Azt mondják, csak álmodtam. Wang úr újra az asztalra csapott, de nem szólt egy szót sem. Apám a főzeléket kapirgálta, anyám visszaült a székébe. A gombóc nem oldódott fel a torkomban. Anyám halkán bocsánatot

kért apámtól, apám dűnnyögött valamit. Szerencsére nem kellett befejeznem a vacsorát, bemehettem a szobámba. Egy darabig füleltem, és hallottam, hogy halkán beszélgetnek. A szavakat nem értettem, de nem tűnt veszekedésnek. Wang úr elhelyezkedett a halott hűgom szobájában. Anyám ezúttal sem jött be hozzám, de apám azért jó éjszakát kívánt. A hangjából nem tudtam kikövetkeztetni a hangulatát. Még kinyitottam a bíbor dossziét, de nem bírtam rajzolni. A sárkány halálát későbbre hagytam.

Megint azt álmodom. Egy nagyon magas lelátón ülünk, David Spade kezében egy zacskó popcorn. Valami sportesemény zajlik odalent, de annyira magasan vagyunk, hogy semmi nem látszik belőle. Zöld területen fekete árnyak mozognak. David Spade megkínál a kukoricából, közben együttérzően mosolyog. Visszaütasítom, azt mondom, hogy nem megy le semmi a torokomon, és közben érzem, hogy hang sem jön ki rajta, szóval csak csóválom a fejem. Ő csak bólogat, és azt mondja, hogy neki is van egy titka. Nagyon kíváncsi vagyok rá, de nem bírom megkérdezni. Úgyhogy csak nézzük a fűben futkosó árnyakat, és én közelebb húzódok hozzá. David Spade átölel, és megsimogatja a fejem.

Bánkúti Gergő

Emberek fura dolgokat csinálnak, 2020

Jericho Brown

Megint

Nincs úgy elegend a versből
mint nekem az emlékből.
Visszatérő fogfájás
A száj mindkét oldalán.
Benőtt szőrszál az áll alatt.
Viszketés. Véresre kaparás.
És megint bebugyoláltak Kenny bátyám
tavalyi ruháiba
Kezemet anyám keze fogja.
Megyünk mintha fázna a lábam
A magunk mögött hagyott házban.
A sötétben haladunk
Pár saroknyit a környék
Egyenépületei közt
Amiket szerettem
Bár ezt semmilyen írásom
Nem árulja el.
Ki akarom vágni magamból.
Mert. Végül nem számított.
Anyám éppen alszik
Apám mellkasán.
Apám karja ugyanúgy húzza
Magához már vagy
Harminc éve.
Adj neki egy percet.
Anyám alszik. Megint legépelem az egészet
Előlről. Most mindenhol
Megmozdul egy kicsit a férfi
Hogy a karjaiban kényelmesebb
Legyen a nőnek.

Már sorokkal ezelőtt el kellett
Volna mondanom. Visszamentünk
A házba ahonnan elfutottunk.
Mert.
Anyám szereti a férjét
A kezét is
Még ha rá is nehezedik.
Tudom hogy nem
Hiszed el
De adj egy percet.
Még nem végeztünk.
Apám szereti a feleségét
A teste formáját is
Még ha összegörnyedve hátrál is.
Nyomukban a fiuk. Annaira elegendem van –
Ezt a lapot is felsebzi
Egy szörnyű apa –
Véresre kaparás.
Tárt ajtókkal
Fogadott vissza.
És ugyan miért nem említem
Hogy megpuszilta a homlokom
Mikor betakart
A kanapén ami az ágyam volt?
Figyelj
És hallhatod őket
A szomszéd szobában
Nevet választanak legifjabbunknak
Majd olyan hangosan szeretkeznek
Hogy a legidősebb is tanuljon.

Szenderák Bence fordítása

Bánkúti Gergő
Emberek fura dolgokat csinálnak, 2020

Nagy Márta Júlia

Macskacicó

(első levél)

Kedves, egy ideje több időt töltök az állatokkal,
mint az emberekkel. Ami régen
nyugtalanított, azt most el tudom fogadni –
gyerekként, szúrós fű, sötét határvonal,
erdeifenyők kápolnafénye, messziről
rút, reszelős kiáltások, és mint a hegyomlás,
tör össze szirmot-fűszálat-csöndet
hörgés és ugatás. Jaj az arra tévedteknek.
Jaj nekem, aki csak heverek a réten,
nézem a kihunyó tűzrakást,
pár perce még megolvadt a láthatár a lángban,
táncoltak benne durcás, maguknak való,
nem jó kedvemben virágzom-vadkörtefák.
A macskám szemében üszkös félholddá
sorvadt a nap, így mutatta meg a közelben
settenkedő halált, féltettem őt és magamat,
megmentett ez az ellesett vadság,
érezkeli, érzékeljem én is,
minden biztonság csak látszat.
De honnan ismerné saját halálát,
vagy miért mutatná nekem a sajátomat.
Csak romlatlan szempárból áttetszőbb a világ.

(második levél)

Vannak, akik csak azokat szeretik, akik
tönkreteszik őket. El akarják nyerni
a rokonszenvüket, újra és újra,
ezért mindennek engedelmeskednek,
akkor is, ha tudják, hogy ezt már ők sem
bírnák el. Akkor is, amikor a másik
már rég nem az, aki először látszott
benne, már rég nem egy homályos,
széleinél élesen fodrozódó víztükör,
csodálatos foltokkal és a mélyben
zajló folyamatokkal, melyek titka
sötétben vetül vissza kitáguló
pupillájukba, hogy uralmát
az a közönyös fekete árnyék
elnyerje, és boldogan csócsálja
az elejtett húsát.

(harmadik levél)

Tejet és zsemlet vettem, el kellett mennem
értük a kertvárosig, gondozatlan gyümölcsös
sávja választja el a rétjeimtől. Rókák
vackolják be magukat a térdig érő gazba,
azt suttojják róluk a gyerekek,
hogy vesztettek. *Onnan tudod, hogy veszett,
hogy szelíd. A háziállat vad lesz. De ha szelíd,
akkor hogy haraphat meg. Mindegy, megharap.
Biztos kedvesen. Játékból, tudod.*
Elhal a hangjuk, egyre több a ház,
némelyikben élnek is. Furcsa, ahogy

esténként gomolyognak árnyaik
az ablakokban. Mint a limbuszban
a lelkek, csak sejtik a hátukba maró
harsány falak savát. Sosem emlékszem,
hogy jutok át – vasútvonal tekereg,
aztán néhány tömbház, majd csábító
cukrászat, marcipán rózsája, zöldje
az érdes vakolatnak, az ablakba bólító hárs
alatt gyereklány kuporog, senki sem
játszik vele, papírkacsát hajtogat,
tócsában úsztatja, nahát, elázott,
elmosódik rajta az írás. Vénasszony
károga az ablakból, fent, *ne itt játsszatok.*
Feláll, görnyedt háttal kullog el,
vidd a szemetet is, senki sem tanított meg?!

(negyedik levél)

Mindenki elfelejti a tornatermeket,
az öltözők parfüm- és verejtékszagát,
a tusfürdők nyálkás csókját
a szégyenlős felnőttiségén.

(ötödik levél)

Minket egy befejezetlenség terelt össze.
Nem is erőszakoltál meg, szabadkozol,
mégis úgy viselkedem. Nekidőlök a betonnak,
masszírozza a csigolyáimat a sok kiálló
kavics a sóderből, egy rozsdás sorompó
törik le éppen, borrhózsás és vaníliasárga
címerállatok kelnek ki a homokdombokból.

(hatodik levél)

(...)

ma nem

(hetedik levél)

Elsatírozom a pasztellcsíkokat a papíron.
Korábban is így kentem fényt a fenyőkbe.
Most nem akarok tisztán kivehető alakokat
rajzolni. Amikor legutóbb az emberek közé
mentem, azzal próbáltak nyugtatni,
megrontottál. Ha elhinném, hogy így volt,
az felmentene. Makacsul hajtogattam,
hogy nem igaz, ezt az egészet csak én
akartam. J. és én bevackoltuk magunkat
a titokszobába, és kikergettük onnan
a fiúkat. Aztán valahogy beszivárogtak,
feladtuk. Nekik is megvolt a maguk baja.
Párhuzamosan két négyszemközt.
Vadidegen, profán tragédia.

(nyolcadik levél)

J. elbúcsúzott, én még maradtam.
Kriptahomály, templomdoh.
Virtuóz ecsettel felfestett, fekete alakok
minden, gyertyasugárral lespiccelt sarokban –
ez gyűlöl engem, én egy másikat, még
csak nem is azt, aki engem gyűlöl, és
ez gyűlöli azt, meg az ezt, akit most
látok először. Belezavarodom.

(kilencedik levél)

Elfagyott darabkákat véstem ki a krumplikból,
annyira nem gusztustalan, mégis viszolygok,
amikor kiválik az a nyálkás bőrű, elhalt
sebecske a szép sárga, nyirkos testből.
Ha időben felhozom a pincéből,
nem veszett volna kárba ennyi. Már megint
valaki más kellett. Ha egy kicsit több
eszem van, korábban tudom, hogy úgyis
ez fog történni. Hagyom, hogy kifusson
a víz. Hogy egy kint felejtett üveglencse
begyűjtött fénye felgyújtsa a fenyőket,
és a tűz és fa háromszögei hexagramot
formáljanak, amint a fa megadja magát
a tűznek, és a kívánt alakba rendeződik.

(tizedik levél)

Álmomban a nyálkás, sárga lámpafény terít
ösvényt az utcára. Ide-oda szaladgálok,
tudom, hogy valahol itt vagy. Elő is kerülsz,
de nem mondasz semmit, aztán távolodsz,
ma nem, ma nem, ma nem,
és ettől felébredek. Az ilyen álmokban
nincs semmi gyerekrajzszerű,
amitől benne maradnál, és az sem
zavarna, hogy már felébredtél,
kirántottak belőle. Mert ezek az álmok
nem is álmok. Csak, ami van, folytatódik tovább.

Bánkúti Gergő

Emberek fura dolgokat csinálnak, 2020

(tizenegyedik levél)

Egy macska – nem az, akiről írni szoktam
neked, egy régi, eltűnt már – hisztériásan
nyávogott ellés közben. Segédkezésem
kimerült abban, hogy simogattam
a homlokát, és azt mondtam,
nyomj, kilégzés, nyomj,
és nevettem, hogy pont olyan,
mintha egy emberrel tenném.
Akkor még különbséget tettem
köztünk, pedig lehet, hogy értett.
Már nem emlékszem, mi történt
a kölykeivel. Talán megpróbáltuk
őket elajándékozni. Vagy elaltattuk
őket kloroformmal. Nem tudtuk őket
etetni. Meg ennyit egyszerre
szeretni se lehet.

(tizenkettedik levél)

Megint bementem a városba,
mert bár az álruha mögött
én valóban növesztek egy másik
életet, attól még nem szeretnék
elvarratlan szálakat hagyni a régiben.
Ilyenkor mindig végig kell nézmem,
hogyan dajkálják a gyermekeiket
rég barátaim, akikkel semmiben sem értettünk egyet,
korábbi szeretőim, akik nem akartak viszont-
szeretni, és azok, akiknek aznap éjjel
éppen nem volt jobb ötletük,

mint hogy azt az éjszakát velem
töltsék, aztán hazaengedjenek
azzal, hogy most éppen nem tudnak
engem szeretni, de ne aggódjak,
mert nagyon szép melleim vannak,
meg szép szemem és szájam,
valakit meg majd hátha a többi
is érdekel. És ne, ne legyek velük túl
szigorú, becsülnöm kell azokat, akik
esetleg hosszabb távra terveznek,
mondták, de ők erre most éppen
nem alkalmasak, vagy igen,
de nem, nem én vagyok az,
akinek lennem kellene.

(tizenharmadik levél)

Azon a nyáron eltűntek az árnyékok
a falról, amik kellő sűrűséget adtak
a fénynek. Egy másik szögből
kell érje a földet a nap, attól kap
barátságosabb színt házfal,
útszakasz, kerti lak,
mézes-sárgásat, nem azt a porvihart
reflektortölcsérbe terelő fehéret,
nyomán aszott és szomjazó növények
és csak makacs gaz itt-ott, meg pusztaság.

(tizennegyedik levél)

Talán ezért döntöttem úgy, hogy iszom a vízből,
amit állatnyom ütött az erdei talajba, talán

éreztem benne az áramlást, amiről korábban
beszéltem neked, talán elkaptam a hullámlás
és a fodrozódás cikkcakkvonalát, amit csak
a fénytörés okoz, de amint a nyelvem hegyére
hullott az első csöpp, hátam beleremegett
a korábban alig látható szőrszálak megemberesedésébe,
mondhatni, igazi gyökereket eresztettek a hámszövetben,
és megkönnyebbültem, hogy anyagom nem veti ki őket.

(tizenötödik levél)

Egy testben azzal, ami mindig is voltam valójában.
Bármilyen mást láttál, gyöngye szemed hibás fénytörése.
Lehet, hogy ettől a pillanattól lennék neked fontos,
de én ugyanakkor felejténém el. Nem adom meg
magam annak, aki eltorzítana, hogy a maga
képére formáljon, mert csak úgy illeszthetne
bele a maga királyságába, vagy így tudnám
bearanyozni a nyomorúságos majorságát.
Éppen annyi aranyam van, amennyi
a sugarakból átszűrődik a fenyőkön,
és amelyek alatt sütkérezhetek,
mégse bánt a hőség. És nem kell sem érvelnem,
sem cáfolnom, védjenek bár vagy vádoljanak.
És most minden jót kellene kívánnom neked,
egészséget és boldogulást, de a karomra már könyékig nőtt
a bunda, és mindjárt eléri a kezemet is, és ki fog esni
a mancsomból a papír és a toll. És legszívesebben
összegyűrném ezt a lapot, és görgetném
és kergetném, hogy

Sárkányt csiklandozni, anyagot szelídíteni

Interjú Bánkúti Gergő képzőművésszel

VERESS DANI:

Emberek fura dolgokat csinálnak. Ez a címe annak a sorozatnak, amelyen éppen dolgozol. Kik ezek az emberek? Az ismerőseid? Idegenek? Vagy bármelyikünk lehetne ott, a rajzlapokon? A képek tényleg különösek, sőt, groteszkek. De abban, amit csinálnak, csak az a közös, hogy fura?

BÁNKÚTI GERGŐ:

Ezek az emberek az utca embe-
rei, lehetnek te vagy én, barátok,
távoli ismerősök és idegenek. Le-
hetnek úgy ismerősök, hogy még
sosem találkoztál velük, vagy ba-
rátok az álmaidból, akiket csak
a szemed sarkából veszel észre.
Mindegyik fura dolgot csinál, vagy
hagyja, hogy valami fura dolog
történjen vele. A sorozatnak az is
lehetne a címe, hogy „Az ember
fura dolgot csinál”, de az mégsem
lenne az igazi, mert ezek a törté-
netek személyesebbek.

Túlnyomóan két szereplője van
a képeknek. Egy ember és egy
nem-emberi lény. Utóbbiak közül
néhány szimbólum vagy mitolo-
gikus lény: a Nap, a Hold, sárká-
nyok vagy éppen az a zavarba ejtő
szempár, amit apró virággént tart
Szent Luca Francesco del Cossa
híres festményén. A másik részük
növény vagy állat: kutya, macska,
bárány, hal és így tovább. Az em-
berekkel tusakodnak vagy elszen-
vedik azt, amit az ember művel
velük; de néhány rajz esetében az a
benyomásom, hogy mintha éppen
segítenének. Bennük, a nem-em-
berekben mi a közös?

A nem-emberi teremtmények ja-
varászt szintén ősi szimbólumok,
archetípusok és különböző kultú-
rák jelképei. A közös bennük, hogy
szerves viszonyban állnak az em-
berekkel, ám nem megszokott mó-
don lépnek velük kapcsolatba. Új
jelentésrétegek rakódnak ezekre a
letisztult, a tudattalanban mélyen

meggyökerezett képekre, ahogyan különösen, furán kerülnek „használatba”. Nagyon érdekel az ember és szimbólumainak viszonya, a mindennapi tárgyaink és környezetünk szakralizálása, valamint a jelképekre való intuitív rábukkanás ebben a jellemzően gyökértelen létezésben, ebben a világban, ahol elidegenedünk önmagunktól.

Úgy tűnik nekem, hogy a képek többsége feszült, haragteli viszonyt ábrázol: az ember harcol a jelképpel vagy már felé is kerekedett, az egyik lány mintha egyenesen kínozná a sárkányt. Feltűnő azonban, hogy a győztes, pontosabban az éppen győztesnek látszó emberek sem tudnak szabadulni a szimbólumtól. Mintha összenőttek volna vele. A rajzok kisebb része pedig kiegyensúlyozottabb kapcsolatot mutat: van, aki Atlaszként, alázatosan hordozza a vállán az égitesteket; a bennszülöttnek tűnő férfi rácsodálkozik a csillaglevelű napvirágra; az pedig szinte megihitt, ahogy az alvó fiatal fiú öléből kisarjad a Szent Luca-féle szempárvirág. A benyomásaid alapján így fest az összkép? Így lehetne modellezni a jelképekkel szembeni

mai viszonyunkat? Tehát akarva-akaratlan velünk maradtak a régi szimbólumok, de a többségünk csak nyugnek érzi a jelképeket, míg egyre kevesebben vannak köztünk, akik felvállalnák azokat, vagy igyekeznének feltárni a jelentésüket?

Muris, nekem olyan, mintha a sárkány csiklandós lenne a farkánál, és a lány épp játszik vele, akár a kiskutyájával.

Tetszik, hogy az „összenőtt” szót használtad, mert igazán fontos ezeknél a képeknél, hogy a kető egymás nélkül nem működik. Az emberi létehez szorosan hozzátartozik a jelképes gondolkodás, ami szerintem alapvetően a természettel való együttlétezésünk következménye. Gondolok itt például a barlangrajzok állatábrázolásaira, az óegyiptomi szerelmes versek hasonlataira, az indiai táncban használt mudrákra, a katakombák falfestményeinek ikonográfiájára vagy a magyar népművészet virágszimbolikájára. Elég sokáig néptáncoltam, és pár évig komolyabban foglalkoztam népdalénekléssel, így a magyar népi szimbólumrendszert is jobban megismertem, átéltem; a saját kultúránkból is sorolhatnám a példákat.

Gyakran sokkal könnyebb megfejtteni vagy éppen elmagyarázni egy jelentést, ha képekben meséljük el. A nyelvújítás során megalkotott *jelkép* szó tökéletes ennek szemléltetésére. De hogy egyenesen válaszoljak a kérdésre: nem hiszem, hogy bárki is nyúgnak érezné a szimbólumokat, inkább talán az a kellemetlen, ha már többé nem tudsz ahhoz a természeti dologhoz vagy ősi rítushoz kapcsolódni, amire azok utalnak.

Szóval nem látod olyan sötéten a helyzetet, mint azt a rajzok és az első válaszaid alapján gondoltam. Tiszta sor. Az viszont nem hagy nyugodni, hogy eddig nagy általánosságban beszéltél a szimbólumokról, és magukat a tusrajzokat sem könnyű beazonosítani. Persze a könyvön álló bárány az egyik alapvető keresztény jelkép, de hogy a Napot, a sárkányt vagy a macskát melyik kultúrkörből választottad a lehetségesek közül, azt nem tudom eldönteni. Törekszel az általánosításra, a különböző szimbólumrendszerek különbségein való felülemelkedésre? Vagy valójában fontos a konkrét jelentés,

tehát fontos, hogy melyik vallás, melyik civilizáció jelképét rajzoltad oda? Például ez a sárkány, akit a lány – ezek szerint – csiklandoz, a kínaiak sárkánya, az írás feltalálója; netán a görögök sárkánya, aki a Heszperiszek aranyalmáira vigyázott, amíg Héraklész le nem győzte; esetleg a gonosz megtestestítője, aki felett Szent György diadalmaskodott? Vagy egyszerűen a sárkány, a mindenféle mitológiában fel-feltűnő csodalény?

Nem törekszem feltétlenül a szimbólumok egy bizonyos kultúrkörbe való beillesztésére, vagy azok beazonosítására. Nem akarom ezeket egyetlen konkrét jelentéssel társítani, sokkal inkább az ellenkezője foglalkoztat: hogy hogyan tudjuk sajátunkként is használni őket. Egyik kedvenc könyvem a Hoppál–Jankovics–Nagy–Szemadám-féle *Jelképtár*, és a szerzőkhöz hasonlóan én sem látok ellentmondást a szimbólumok egyetemes elterjedése és sokféle értelmezési lehetősége között. Például kiderül ebből a kötetből, hogy a kutya alakját számos kultúrában a halálhoz és az alvilághoz kötik, de szóba kerül az is, hogy Európában már egy-

szerűen csak a hűség megtestesítője, és mindezek a jelentések ugyanúgy a kutya címszó alatt szerepelnek. Vagy ott a sárkány, ami, ahogyan te is említetted, egyaránt lehet jó és rossz is.

Ha ex librist rajzolnál a könyveidbe, azon milyen szimbólum szerepelne?

Egy kékbálnamama a borjával. Nagyon összetett jelkép, ami az én szememben azonosítható az anyával és a gyermekével, a magzati léttel, a védelemmel, de „az élet és halál vizével” is.

Pedig a kutyákra tippeltem volna, hiszen velük van tele a portfóliód. Miért olyan hálás dolog kutyákat rajzolni, festeni?

Pont azért, amiért olyan hálás dolog, amikor magad mellett tudsz egy kutyát. A feltétel nélküli szeretetük mellett, úgy hiszem, van egy elég szoros kapocs, ami talán a sokévtényi együttkóborlás alatt alakulhatott ki ember és állat között.

Eleinte jellemzően olajképeket, az utóbbi években pedig akvarelleket festettél. Ehhez az új, markáns sorozathoz viszont tust használsz.

Jobban illik a szimbolikus tartalomhoz vagy a groteszk szituációkhoz a tinta, mint az olaj- vagy a vízfesték?

Nem mondanám, hogy a tinta jobban illik egy bizonyos dologhoz, mint egy másikhoz, de számomra felszabadító volt tussal dolgozni, miután újból rábukkantam. Igazán tetszik, ha nem tudom teljes mértékben kontrollálni az anyagot, mégis megpróbálok. Ilyenkor érzem, hogy alázattal kell bármilyen anyaghoz nyúlni, ha meg akarod szelídíteni. Ez a szelídítés egyfajta küzdelem, amely aztán a papíron megmutatja magát. Ha nincs küzdelem, nincs kihívás, és anélkül pedig nincs nagyon értelme művészettel foglalkozni. Ezt éreztem két-három éve, még az egyetem alatt, az olajképeimmel kapcsolatban. Mivel fásultnak találtam, ahogy festek, igyekeztem új módon közelíteni az anyaghoz és technikához, de nem éreztem sikeresnek a próbálkozást. Azóta ritkán is dolgozom olajfestékkel. Várom, hogy újra készen álljak erre, de az is lehet, hogy inkább a kerámiával fogok a jövőben többet foglalkozni. Most egyelőre élvezem a tusakodást.

2018-ban a Laborban krumpliból faragott apró szobrokat állítottál ki azon a tárlaton, amellyel a nagyanyádról emlékeztél meg. Egyszeri alkalom volt, vagy fogsz még krumplihoz nyúlni a műteremben?

Úgy gondolom, hogy nem fogom többször úgy használni a krumplit, mint akkor tettem. Viszont itt, Innsbruckban, ahol éppen élek és tanítok, tervezek egy krumpliszobrász-alkotóműhelyt a helyi gyerekeknek. A művészeti iskolában az idei téma az átalakulás, és szeretném, hogy lássanak egy egészen izgalmas metamorfózist, közben pedig megismerjenek egy teljesen új kifejezési nyelvet.

Egerben kezdted az egyetemi tanulmányaid, ahol bevezetést kaptatok a természetművészetbe. Majd elvégezted Budapesten, a Képzőn a festőszakot is, néhány hónapja pedig, mint szóba hoztad, Innsbruckban élsz. Vagy úgy is fogalmazhatunk, hogy legutoljára éppen Tirolban lyukadtál ki a rezidenciaprogramok labirintusát járva. Milyen Innsbruck művészeti élete? Hasonlítható az egrihez vagy a budapestihez?

Hasonló itt a lét, mint Egerben, de a művészeti élet azért pezsgőbb. Egyrészt nagyobb a város, másrészt meg nem költik el az összes pénzt stadionokra. Van néhány jónak tűnő galéria, az enyémen kívül egy másik nemzetközi művészeti rezidenciaprogram, tiroli művészeket támogató ösztöndíjak és egy zseniális intézmény: a Bildung Kunst- und Architekturschule, ahol gyerekekkel foglalkozom. Egyébként elég zárt, hegyi népség lakik errefelé, de úgy tűnik, ez passzol a palóc neveltetésemhez.

Eszedbe jut a Mátra az Alpokban?

Igen. Bár épp ma tűnődtem el azon, hogy a szülőfalum egy picit hasonlít Innsbruckhoz. Persze amaz sokkal kisebb, meg ehelyett a hatalmas kötőmeg helyett csak pár kis domb veszi körül. De sokat gondolok egyébként is hazafelé. Hiányzik a kert meg a vizlási erdő.

A beszélgetésünkből többször is kiderülhetett, hogy foglalkoztat a környezet, annak szakralizálása, sőt, a meglátásod szerint a természettel való együtt létezésünk-

ből fakad a jelképes gondolkodás. A kortárs művészet egyik vezető témájává az ökológiai válság vált az elmúlt években. Bizonyos folyóiratokban, galériákban több szó esik az antropocénről, mint akár a szerelemről vagy az alkotásról. Szerinted lehet tenni a fenntarthatóságért versekkel, képekkel, installációkkal? Valóban többet tehet egy művész, mint a néző? Többet tehet annál, hogy tudatos döntést hoz a választófülkében és a boltban, otthon szelektíven gyűjti a szemetet, és repülő helyett vonatra ül?

Hiszem, hogy lehet tenni művészettel a fenntarthatóságért, de veszélyes, ha csupán emiatt

nyúlsz egy olyan problémához, amely valójában nem a sajátod. Elszomorít az a trend, hogy mindent méltatnak, ami a környezettudatosságról szól, még akkor is, ha valójában átgondolatlan és olyan egyszerű a dicséret munka, mint egy kupak. Ugyanakkor fontosnak tartom, hogy minél többen, és a művészek is vállaljanak szerepet a politikában. Mindenközben a politikusainknak pedig többet kellene erdőbe járniuk. Lehet, az is segítene.

A beszélgetés a világhálón, írásban zajlott, 2020 októberében.

Csak egy kis közöny

Selyem Zsuzsa, Az első világvége, amit együtt töltöttünk, Budapest, Jelenkor, 2020

Katasztrófaturizmusra csábít Selyem Zsuzsa, aki idén jelentkezett negyedik prózakötetével. Aktuális könyve nem a jelenlegi pandémia apropóján íródott, egyes novellái már két éve elkészültek, és újabb történetekkel kiegészülve váltak négy ciklusból álló művé. A novellák olyan határelményekkel szembesítenek, amelyek tragédiái megroppantják a személyiséget. Habár az egyéni életesemények nem válnak egy életűttá, és a külön történetek sem képeznek egy elbeszélést, a szereplők egy része az első megjelenés után visszatér a későbbi novellákban, hogy megváltozott körülmények között követhessük sorsukat az egyéni világvégéjük felé vezető úton.

A *Menekül* című ciklus szereplői egy tiltott határátlépési kísérlet, egy baleset, gyerekkori traumák, valamint a szíriai háború miatt sodródnak a világban. Selyem Zsuzsa nem engedi akklimatizálódni az olvasót, szereplői

már mozgásban vannak, amikor nézőiké válunk. Egymás után négy tranzitónába kerülünk, ahol épp most történik egy fordulópont, amely egy nem vágyott vagy nem akaratlagos irányba löki a szereplőket.

„Úgy képzeld el, mint Michael Fassbendert (80% Machbeth, 20% Shame)” (9) – hangzik el az első novella Simon Ádámjáról, majd az író olyan jól redukálja a képet, hogy négy sor múlva már csak a szereplő hiányait érezzük. Simon épp Romániából szökik. Ő így „hiánygazdálkodik”. A novellák főszereplői mind ezt teszik: pőrén, kiszolgáltatottan, míg az erők a félelem szagát érezve „hiánygarázdálkodnak”. Simon Ádám megerőszkolása a börtönben csak pár mondat. A következő nap, amikor ő veri félholtra az elkövetőt, olyan, mintha egy cella lakóinak mozgásából csak a leglényegesebb mozdulatokat vették volna filmre. Az egymás

mellé rendelt, azonos hosszúságú, tényszerű tagmondatok felvillanó képkockái között csak egy árulkodik arról, hogy két ütés között valami örökre megváltozott. Ehhez hasonló fordulópontokon keresztül értesülünk a többi szereplő meghasonlásáról is. Legyen szó egy biciklis zuhanásról, melynek apropóján a tudat kileng a dantei Pokolba és Paradicsomba (*A jövő zenéje*), vagy egy első és utolsó szerelemről, amelyben egy nő megéri a pillanatot, amikor nem akar elmenekülni az életéből (*Az a napverte sáv*). Ez utóbbi Petri *Hogy elérjek a napsütötte sávig* című versének pandantja. Selyem Zsuzsa újraalkotja Petri hajléktalan nőjét, a reszketéséletét, saját körvonalainak első érzékelését. Nézőpontja lehetővé tesz egy idősíkjátékot, melynek végén a jelen és múlt már nem bekezdésekre, hanem mondatokra közelítik meg egymást: egy pincében üvöltöznek, koitálnak, annak ellenére, hogy a férfit és a nőt csak az idegenség köti össze.

Már az első novellákban is drasztikus a „játék”, amelynek nézőjévé válunk – így jár, aki a világvégéről olvas –, ugyanis a szerző

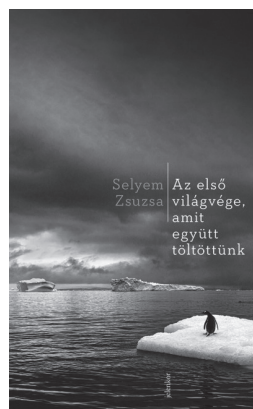
teljesen váratlanul állítgatja a nézőpontok objektívjét: közel visz a tragédiákhoz, de nem annyira, hogy elmagyarázza, hanem csak később, megfelelő távolságból mutat rá a következményre. Egy utcai baleset szűk látótere hirtelen univerzum nagyságúvá válik, vagy új horizontot ad egy már ismertnek hitt, embertelenre sorvadt életnek. Jó példa erre, a ciklus utolsó darabjaként, az Ezeregyéjszaka világába távolított Mu, szíriai menekült története is, akinek tragédiája nem mérhető földi időben, de alakja felnagyítva, az Orion csillagképbe vetítve betölti az eget.

A következő ciklus első történetében hatvanpluszosok erőszakolnak meg két nőt egy vitorlason: a halállistásat és a névtelen függésben létező „Frenk csaját” (*Bibi halállistáján*). A Balaton közepén lévő, ingatag térben nem érvényesülnek a másnap reggeli, szárazföldi világ törvényei. A normálisnak érzékelt, lángosos, rántottás, narancsleves világ felől pedig az éjjeli erőszak válik értelmettelenné. Tilda (Frenk csaja) ezzel a két egymástól elhasonlott nézőponttal érkezik a reality világra (*A villán túl*), amely már egy

szabályosan elkülönített, mesterséges tér, ahol kabaré szkecses realitás-játékot kínálnak a valóságra éhezőknek. A nézőpont felcserélődik, a korábbi elbeszélőt most a halállistas Bibin keresztül látjuk. Nem is akárhogy, hiszen a szöveg kijelentő módú, feltartóztathatatlan magabiztossága humoros, gördülékeny reality-szemlemisséggel nyugtázza az eseményeket. Bibi, a mindentudó elbeszélő csak akkor lepődik meg, amikor az irodalommánias vetélytársában felismeri a lányt, akivel „az az iszonyat egy vitorlácson valami totál leharcolt öregfiúkkal”... (64) Selyem Zsuzsa ebben a történetben is jól ellenpontozza a személyes tragédiát a gördülékeny, tényszerű elbeszélői hanggal, amely szinte gyorsolvasásra sarkall. Élőbeszédre emlékeztető stílusa nem dramatizál, hanem sorsokkal szembesít. Gyakoriak az intertextuális utalások – legyen az Ady, Dante, Petri, Tarantino –, amelyek frappáns segítségük egy-egy karakterjellemezésben vagy egy környezeti-élektani miliő megteremtésében. Mindez azonban nem terheli túl a szöveget. Ebben a humor is se-

gít, amely visszatérő jellemzője a megszólalásoknak, némi megkönnyebbülésnyi időt nyújtva. Emlékezetes példája ennek Bibi és a többi lány mosogatógép-szerelési kabaréjelenete a villában. Ebben a hömpölygő szövegben aztán hatásos meglepetésként jelennek meg azok a jól irányzott mondatok, amelyek mintha csak futtában pillantanának rá egy-egy szereplő mélybe zuhanására. Ez történik, amikor Tilda egy főzőverseny során őszintén esik ki a 3 milliós fődíjazású reality-szerepéből. Szerencsére az operatőrök ezt már nem mutatják.

A második ciklus nyelvi bravúráért teszünk egy kitérőt Drakula városába, A tókéletes fotó kedvéért. A „3 perverz” – ahogy az *Universitatea*-s fociultra nevezte a főállású fesztiválózókat – már akkor kinőtte a rendezvény kereteit, amikor megérkezett a városba. Ők a *Három árva*

szurikáta – ahogy a fejezetcím is szól. Extravaganciájukat gazdag mondatszerkesztés jeleníti meg. A tagmondatok száma helyenként megközelíti a lehetséges maximumot, áradnak az extrém ruhaleírások; a futurisztikus látomások által átszótt tájképek pedig mint ha a szereplők lelkivilágának projekciói lennének. Ebben a humorosan felbolydult nyelvi közegben jutunk el egy kettészakadt viláig, amelyben a tökéletes fotó nem készülhet el. Ezen a hiányos horizonton vezet aztán az autópálya, amelyen az utasok folyamatosan eltévednek, és közönyösen ütnek el állatokat, mert már nem képesek őket észrevenni. Céltalan utazás ez, melyben a fenyegető végkifejlet szelídebb előképeként kiderül: nem tudunk Már csak két percben gondolkodni.

A *Minden nesz*-ciklusban egy jól irányzott dramaturgiai fordulattal az állatok veszik magukhoz a szót. Selyem Zsuzsa már korábbi művében (*Moszkvában esik*) is élt az *animal turn* perspektívájával, amelyben az állatok saját személyiséggel rendelkeznek. A korábbi ismerős, a menekült Patty kutya kvázi-fejlődésregénye (*Mielőtt*

szétszednétek) ezúttal nem happy enddel zárul. Vagyis a sorsok nem eleve elrendeltek, a háttérben is folyamatos alakulásban vannak. Megkapó A *felhők földi barátai* bezárt elefántjának visszatérő, mormoló, lírai refrénje, amelynek csak a didaktikus befejezés szab határt, megakadályozva a piszkában ringatózó élet poétikus befejezését. Ted Kaczynski valós alapokkal rendelkező történetében feláldozzák a fiú tudatát a tudomány érdekében. A Nagy Nyúlapa feláldozza a családtagjait Ted túlélésének érdekében, majd Kaczynski mint Freedom Club levélbombákkal áldoz fel embereket a tudomány megállítása érdekében. Erre az örült én- és önfeláldozásra tekint értetlenül a *Hangyák boldogsága*. S habár a *Hazard Baltazar* a ciklus első darabja, mégis ez a Dosztojevszkij is megidéző Robert Bresson-filmátirat előlegezi meg és foglalja össze ezeket a történeteket. A filmet a címszereplő számár nézőpontjából látjuk, aki nem írja újra a film viszonyait, önazonos marad, hiszen épp az áthághatatlan szerepek okozta néma feszültség teszi olyan erőteljessé a filmet is.

Ezek a szerepek, ha úgy tetszik, a Teremtéstől adottak: a gonosz, az áldozat, a kicsinyes, a bűnös, a jó, az ártatlan *nem tud* más lenni. Mint ahogy a ciklus többi állatszereplője sem tud változtatni az elszenvedett körülményeken. Hiába rendelkeznek az ehhez szükséges tudással, ha egy függési rendszer alárendeltjei. Felmerül a kérdés: van lehetőség elkerülni a világvégét, vagy valójában csak egyéni utakon közelítünk hozzá?

A *Le és fel* című, utolsó ciklus kapcsán elgondolkodunk arról, hogy ha a világvége előtt szólna valaki, akkor lehetne úgy időzíteni, hogy épp kilégzéskor tudjunk elengedni mindent (*Egy sötét pont a fehér sávon*). A helyzet ott kezd bonyolódni, hogy *mikor* szólnának. Ha egy év, ha egy hónap, ha öt perc van hátra, merőben más a kép. A novella havas hegyoldalán sebesen siklunk az elbeszélővel, és libegünk bele a különböző életpályákba, mígnem észrevesz az Isten (?) és újraegyesülve, utoljára felvillanunk a sűrű ködben. Ha azonban nem szólnak a világvége előtt, akkor marad a jelenleg valószínűbb „b” verzió. Ehhez a forgatókönyvhöz csak valami egészen

jelentéktelennek tűnő, merőben emberi szükségés: a közöny (*Mea Maxima*). A *Szinte végtelen* című zárótörténetben végül kiderül, idáig tartott a Paradise now buli, de már vége. Az after party-n megjelennek a legfontosabb szereplők, illetve azok elhasznált maradványai (62). Most az élettelen földről szelektálják a szemetet. Egy fényképezőgép objektívjén keresztül csak egyetlen szereplő tűnik úgy, mint *aki* helyet kapott a világban: a számár – a felismerés pillanata azonban furcsa érzésekkel vegyes, így a fotó nem készül el.

Ha valaki szeretne világvégét látni, itt az alkalom, a sorok között megtalálja. Hogy pontosan mikor volt, annál fontosabb kérdés, hogy milyen út vezetett odáig. Selyem Zsuzsa az erőszakos meg hasonlítás határárnyékain hajszo lja át szereplőit, akiknek életéről épp csak annyit tudunk meg, amit fájdalommal lehet tőlük elszakítani: a menekülni akarótól a szabadságát, az újszülöttől az életét, a naiv lánytól a méltóságát, az árvától a szeretetét. Ebben az előre megfontolt funkcionalításban a szereplők épp olyan tehetetlenek, mint Bresson számára.

Szabadok persze, hiszen annyi rossz megoldás közül választhatnak, amennyit csak elbír az életük. Ahogy Bibi mondta, sebeikkel közelítenek egymáshoz, és ahogy

az elefánt történetéből tudjuk, ha túl közel kerülnek, szétszaggatják egymást, hogy ne fájjon többé az életük. A többiek pedig közönnnyel nézik, olvassák, hallgatják őket.

Lénárt Gábor

A kemény vécépapír és a félautomata géppuska találkozása a történelem boncasztalán

Konrád György, *Sétabot* (Ásatás 3.), Budapest, Magvető, 2020

Konrád György új posztumusz kötete az utószó tanúsága szerint regénynek készült, ám ha ilyen előzetes ismeretek nélkül vágunk bele az olvasásába, aligha jutnánk erre a következtetésre. A rövid, egy-egy oldalas szövegek inkább visszaemlékezés-darabkák, amelyeket egy lélegzetre olvasva lassan-lassan összeáll előttünk egy középponti elbeszélő élete és hagyatéka. A *Sétabot* ugyanis hagyatéék: egy elmélkedéseket, megfigyeléseket és megválaszolatlan kérdéseket egyaránt tartalmazó, nagyszabású alkotás.

Itt természetesen rögtön fölmerülhet a kérdés, hogy kicsoda ez az elbeszélő. Az önéletrajzi szövegek sajátossága, hogy fikció és nem-fikció határán táncolnak, elbeszélőjük pedig legalább részben konstruált. Saját életünket elkerülhetetlenül narratívaként szemléljük, ahogyan saját magunkat szereplőként; így a megtörtént eseményeket is óhatatlanul esztétikai szempontok szerint értelmezzük és alakítjuk át. Míg az *Elutazás és hazatérés* műfaját még regényként jelölhettük meg, addig a *Sétabot* esetében ez az el-

beszélő transzparensnek állítja be magát, tehát a nem-fikció területe kívánja átvinni a szöveget.

A kötet első pillantásra tagolatlannak tűnhet, ám ha jobban megfigyeljük, a témaváltások és -hullámzások pontos rajzot adnak. A nyitószöveg (*Kutatási jelentés*) címéhez híven meghatározza az elkövetkező szövegek tematikáját és hozzávetőleges műfaját: embertanulmány. Noha ez a megjelenés alighanem minden művész tevékenységére igaz lehetne, a szociológus Konrád sajátos megvilágításban szemléli a társadalmat és benne (kívüle?) az egyént.

A *Sétabot* egyik központi kérdése az identitás: specifikusan a magyar és a zsidó identitás, ezek összeférhetősége vagy éppen összeférhetetlensége. Mindkettő a múlt letehetetlen terheit cipel, és erre alapozza a jelenét, ami torz, működésképtelen és konfliktusokkal teli énképet szül. A múlt szemlélésének ugyanis nem lenne szabad kimerülnie a kollektív önsajnálásban, amely pillanatnyilag a hivatalos magyar identitás szerves részét képezi. A Konrád saját kifejezésével élve „elfüstölt” családtagok, barátok, osztálytár-

sak kikerülhetetlenül velünk vannak, hiába igyekszünk nem venni tudomást róluk. A múltat föl kell venni és cipelni kell – ha azonban fölnövünk a feladathoz, ez a teher jóval könnyebbé válhat.

A felnövés azonban még beláthatatlanul messze van. Konrád sajátos párhuzamot vél fölfedezni a gyerekcipőben járó izraeli állam és a gyerekcipőben járó független Magyarország között: az önálló, szilárd éntudat hiányát, ami időről időre föllángoló ideggyűlöletben és radikális mozgalmakban, alkalmanként pedig fegyveres konfliktusokban ölt testet. A „polgári szabadság kultúrája” (220) egyik országban sem fejlődött még ki, és korántsem biztos, hogy valaha is el fogunk odáig érni. Az államhatalom túlburjánzása, a folyamatos függés és a vélt vagy valós fenyegetésektől való félelem kiskorúságban tartja az egyént, aki a kollektív identitás biztonságáért cserébe föladja a fejlődés lehetőségét. A közép-európaiság, amelynek, Esterházy Péter találó megjegyzése szerint, egyszerre velejárója az elrongyolt idegrendszer és a kemény vécépapír, éppolyan robbanásveszélyes,

mint a Közel-Kelet nyílt militariz-musa, amelynek Konrád tömör és velős képét nyújtja: „[...] keletkezik egy nemzet olyan emberek-ből, akiknek a más nemzetekbe való beilleszkedéssel – némelykor halálos – nehézségeik voltak. És aztán minden olyan is lesz, mint a mai normális nyugati világban, a különbség csak annyi, hogy fel lehet robbanni az autóbuszon, amelyen géppisztolyos katonafiúk és -lányok is utaznak” (291).

Konrád realiztikusan, illúziók nélkül, de nem minden remény nélkül szemléli ezeket a kiskorú közösségeket. A radikális ideológiák és a háború barbársága, rombolása mellett éles ellentétként jelenik meg a városi kultúra mint a béke és a civilizáció jelképe. Békében az embernek van lehetősége arra, hogy a túlélési ösztönökön túllépve megtalálja önmagát, és saját erkölcsi értékrendje alapján foglaljon állást. A felnőtt, önálló egyénnek nem szabad kritikátlanul elfogadnia egy, az államhatalom által előragott kollektív identitást – ez azonban nem jelenti azt, hogy ne vállalna szolidaritást azokkal, akikkel a történelem együvé vetette. Az ember

– ahogyan a szerző rögtön a legelső szövegben fölveti – teljes környezetével és történetével, történelmével együtt az, aki, és ezt bizony nem tudjuk lezárni. Ahhoz, hogy önmagunk lehessünk, el kell fogadnunk azokat, akik előttünk jöttek, és akik át fogják venni a helyünket. Ez pedig egyben felelősségvállalást is jelent – büntudat nélkül, tiszta fejjel.

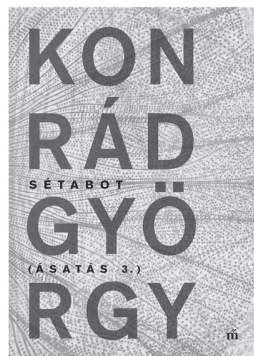
A tiszta fejhez tehát az is szükséges, hogy ha kell, átmenetileg ki tudjunk lépni a kollektív identitás keretei közül, és képesek legyünk kívülről megfigyelni saját közösségünket. A *Sétabot* narrátora mindenekelőtt tudós, még hozzá embertudós, azaz művész, ami egyet jelent a kirekesztettség-gel. Az önmagába zárt világjáró énelbeszélő végig megőrzi viszonylagos függetlenségét: megfigyel, tanulmányoz, pillanatképet készít, és – szociológiai gyökereihez híven – longitudinális vizsgálatot folytat. Aligha véletlen, hogy számos szöveg egy-egy évszámmal kezdődik, amellyel a szerző mintegy odatúzi őket a történelem hirdetőtáblájára, közszemlére téve azt, amit egyébként talán elfelejtenénk. A művészet mint

embertudomány pedig médiumtól független: a kevés nevesített alak egyike éppen Boris Carmi, a sajtófényképész, aki ha személyesen nem is, de képei révén élen jelen van a szövegekben. A sajtófényképészet talán a legjobb párhuzam a szövegek műfajára: dokumentáció és esztétikum sajátos elegyei ezek, egyszerre finoman kidolgozottak és spontának, egy-egy történelmi pillanat metszetei.

Ha a fönt leírtak nem jelentenek újdonságot, az nem véletlen. A *Sétabot*ot lapozgatva nehéz leírni az érzést: ezt már hallottuk, olvastuk valahol – akár az *Élet és Irodalom*, akár a *Magyar Narancs* hasábjain –, de elsősorban Konrád korábbi, specifikusabb témákat kifejtő műveiben (*Az újjászületés melankóliája*, *A láthatatlan hang*). Diktatúra és polgári állam szembenállása, kollektív identitás és az egyén szabadsága, zsidósorsok a huszadik században, rendszerváltásnak álcázott díszletváltás, kultúrharc, a művész és a tudós függetlensége vagy be nem avatkozása mind-mind aktuális témák, a társadalmi diskurzus standardnak mondható, visszaté-

rő elemei. Ez természetesen nem jelenti, hogy ne lehetne róluk újat mondani, új szempontok alapján megvizsgálni őket. A *Sétabot* azonban kevés újat mond, inkább összefoglalja Konrád korábbi, alkalomadtán fókuszáltabban kifejtett megfigyeléseit. Ennek eredményeként a kötet kevésbé koncentrált, mind tematikáját, mind narratíváját tekintve szétfutó, ami nem válik előnyére. Konrád komótos, meanderező stílusa, ide-oda beszúrt félmondatai gyakran széttagoltá teszik a szövegeket; az összehatást nem segíti az a rendkívül zavaró és (legalábbis befogadói oldalról) érthetetlen döntés, hogy a szöveget laponként két hasábra tördelejk.

A *Sétabot* alighanem elsősorban azok érdeklődésére tarthat számot, akik jól ismerik és szeretik Konrád műveit, és szeretnének egy utolsó nagyívű képet kapni a gondolatairól. Noha jócskán akad

a kötetben olyan írás, amely önállóan is megállja a helyét (*Halálával az ember húzódjon félre, A sors időnként meghibban, Étlap*), többségük egyszeri olvasásra érdekes, ám felejthető szöveg. Fölmerül a kérdés, hogy némi gyomlálással nem lehetett volna-e tömörebbé és élvezhetőbbé tenni a kötetet – jómagam erre nemmel válaszolnék, mivel a lassú kibontás és a tematikai sokrétűség indokolja a kötet hosszát. A *Sétabot* azon-

ban még ennek figyelembevételével is egy viszonylag jellegtelen és kevésbé emlékezetes összeállítás, amely regénynek összefüggéstelen, versnek nehézkes, esszékötetnek közhelyes, így talán leghelyesebb, ha „visszaemlékezés”-nek nevezzük. Kellő elszántsággal átrághatjuk magunkat rajta, ám nem biztos, hogy az itt-ott fölbukkanó, valóban érdekes megfigyelésmorzsák megérik a fáradságot.

Evellei Kata

Ember és technológia határán

Mécs Anna, Kapcsolati hiba, Budapest, Scolar, 2020

„Nem akkor történik meg a forradalom, amikor egy társadalom új technológiákat kezd el alkalmazni – hanem akkor, amikor új magatartásformákat” – ez az idézet Clay Shirkytól már Mécs Anna *Kapcsolati hiba* című kötetének első oldalai után eszembe jutott, és egészen a mű befejezéséig nem tudtam kivenni a fejből. Az amerikai szociológiai- és internetprofesszor 2008-as, *Here comes everybody*

című könyvében fejtette ki azt a tézist, miszerint az új, odáig ismeretlen technológiák nem változtatják meg az embereket, csupán segítenek kifejezést adni azon tulajdonságaiknak, amelyeket már előzetesen is hordoztak. A szerző álláspontjának alátámasztására azzal a példával él, hogy az 1500-as évekbeli könyvpublikálási robbanást a nyomda feltalálása nem okozta, csupán lehetővé tette. Ah-

hoz, hogy az esemény megtörténjen, szükség volt a nyomda meglétére, de a kiváltó ok az a tényező volt, hogy az emberek természetüknél fogva szerettek volna könyveket írni, és végre megvolt erre a lehetőségük.

Ez a gondolatmenet összefüggésbe hozható Mécs Anna legújabb novelláskötetével. A Margó-díjas szerző a *Kapcsolati hiba* rövid százhatvan oldalnyi terjedelmében ugyanis azt tűzte ki célul, hogy pillanatképekben rögzítse azt a fordulópontot az emberi psziché történetében, amikor a modern technológiák – kezdve a Tinderrel, a közösségi média különböző platformjain át, egészen a sci-fi-be illő, disztópikus implantációkig – kifejtik visszahatásukat a társadalmon. A történetekben olyan figurák jelennek meg, mint az anyja nevében tinderező és szerelembe eső lány (*Robbantott halak*), de egy reklámokkal telezsúfolt társalgási modullal rendelkező álláskereső (*Prémium felhasználók*), valamint egy idős kollégát automatikusan #MeToo-zó chatrendszer felbukkanásának (*A megértés puffjai*) is tanúi lehetünk.

A novellák tetemes része megdöbbentő mértékig beleilleszthető a shirky-i elméletbe. Ez azért van így, mert a főszereplők legtöbbször életét a technológia nem megkeseríti, csupán kifejezési módot ad az eleve bennük lévő, durva jellemhiba megnyilvánulásának: a kiégett, hiú színésznő nem a futurisztikus arcpasztika használata miatt válik kiégetté és hiúvá, hanem már azt megelőzően is az volt (*Ti-ti-ti*); a féltékeny tinédzser féltékenységét nem az Instagram okozza, hanem a párkapcsolatában bekövetkezett szakítás (*Műanyagmentes falafelgolyók*); a társfüggő házaspár pedig nem az okosgyűrű miatt lesz társfüggő, hanem azért, mert mindketten borzalmas emberek (*Az álmaidat is add nekem*).

A *Kapcsolati hiba* olvasása során számomra az azon való töprengés okozta a legtöbb idézőjeles örömet, hogy vajon az elbeszélő tudatosan mutat-e be szánalmasabbnál szánalmasabb jellemeket, miközben a technológiát *plot device*-ként használja (így az egysíkú, a modern világ problémáin sóhajtozó *Black Mirror*-klón műalkotásokat is

parodizálva), vagy pedig tényleg nem veszi észre, hogy főszereplőinek legnagyobb része a kütyük nélkül is pontosan olyan keserű, komplexusos és rezignált lenne, mint amilyen azokkal.

Mindazonáltal ez a zavaró kettősség a kötet elég sok darabjának ellenére dolgozik. A *Kapcsolati hiba* akkor tud fenntartások nélkül élvezetes olvasmány lenni, amikor egy-egy történet kilóg ebből a sémából. Ilyen például az *Örökpanoráma* című, amelyben a technológiai aspektus jótékonyan a háttérbe szorul, és csak egy átlagos Skype-beszélgetés meglátéban tűnik fel, így mi, olvasók fókuszálhatunk a történetben kibontakozó emberi viszonyokra. Ugyancsak ilyen üde színfolt a *Váltsuk le a Nagypapát* című, szürreális felütésű novella, amely bizonyítja, hogy az ember és technológia (valószínűsíthetően a szerzői szándékból következő) disztópikus összemosása csak akkor tud működni, ha ahhoz a realista műfajelemek közül való kilépés is társul.

Az üde kivételeken túl a történetek nem tudnak többet nyújtani, mint amit korábban központi

dilemmaként jeleztem. Valójában egy elég szomorú huszonkettes csapdája ez: hiszen ha a szövegekben felbukkanó technológiákat a cselekményt mozgató motorokként értelmezzük, akkor azt is el kell fogadnunk, hogy a történetek semmi újat nem fognak mondani róluk, és hogy ezek a sztorik egytől egyig a középosztálybeli értelmiségi lét ürességének revelációjára épülnek. Ha viszont a másik variáció áll fenn, akkor pedig még rosszabb a helyzet. A lélekrajzok, a traumák, az *emberek* ez esetben (lesajnáló szerzői attitűddel kezelve) alárendelődnek annak a milliószor hallott, túlságosan leegyszerűsített technológiai kritikus tézisnek, ami kérelhetetlenül csak a rosszat képes hangsúlyozni az általuk létrejött társadalmi változások kapcsán.

A második (véleményem szerint helyes) értelmezésre szöveg szinten találunk számos érvet és ellenérvet. Örömteli, hogy a lendületes, sallangmentes próza elkerüli az internetes szleng túlhangsúlyozott, természetellenes használatát, még a *Műanyagmentes falafelgolyók* című novellában is, amelyben a főszereplő kivéte-

lesen nem középkorú vagy idős, hanem a Z-generáció tagja, miközben az elbeszélés képes újra meg újra apró, ironikus kikacsintásokat tenni, melyek által a karakterek is épülnek, és a sokszor komolykodó hangvétel is enyhül.

Valamelyest ront azonban a kötet egészének sikerültségén néhány szerencsétlen hatást keltő, hozzá nem értést jelző szakasz: ennek a legkirívóbb példája az egyébként a jobb történetek közé tartozó *Save game* egy különösen kínos bekezdése, amelyben sor kerül egy felfoghatatlanul klisés fejtegetésre annak révén, hogy *hát bizony az élet nem olyan, mint a videójátékok, mert „az életben nem tudok visszalépni a mentett álláshoz.”* (38) Az efféle észrevételek a videójátékok és az e-sportok történetének jelenkori állása szerint már ősrégi klisének számítanak, és különösen fájó, hogy az amúgy frappáns novella eredetiségét csorbítják.

A fent vázolt *technológia mint plot device*-teóriát továbbá az is aláássa, hogy a novellákban cselekményről mint olyanról csupán elvéve lehet beszélni. Számos történetben csupán egy hangu-

lat, egy karakterdilemma vagy egy markánsabb atmoszféra kiterjesztett ábrázolásáról van szó, amelyhez csak kontextusukban kapcsolódnak köznapi történések, például egy autót, egy vonatkozás, egy Skype-beszélgetés vagy épp egy horvátországi nyaralás.

Így az olyan sztorikban, mint *A sirály* vagy az *Örökpanorama*, a könyv elveszti azt a fókuszot is, amit a didaktikusabb, cselekményorientáltabb novelláiban érünk tetten, és darabjai emiatt feloldás, valamint lezárás nélkül maradnak.

A kötet többi, sztoridúsabb története is ugyanabba a hibába esik, noha valamelyest más módon. Habár tetten érhetőek kreatív, izgalmas gondolatok, ötletes alaptételek és történetvezetési módszerek, ezek nem kapnak olyan mélyremenő vizsgálatot, mint azt megérdemelnék. Legyen szó a rákos influenzszer karakteréről, aki halála előtt évtizedekre

elegendő Instagram-posztot időzít be (Drexít), vagy a Tinderen magát a saját anyjának kiadó nőről, az elbeszélések érzésem szerint túl kevésbé koncentrálnak a cselekményszövésre, az elbeszélő túlságosan hamar rátér a következő kínlódó lélek rajzára. Úgy vélem, hogy a szövegek kompozicionálisan sincsenek jól felépítve, néhol túlírtnak, máskor pedig túlságosan rövidnek találom őket, és (talán a már említett *Váltsuk le a Nagypapát!* kivételével) mindegyik darab után hiányérzetem támadt.

A fent ismertetett kidolgozatlanság hosszú távon azért válik zavaróvá, mert nehézkes lesz eldönteni, hogy a huszonegyedik század felgyorsult világán mindenféle érdemi tartalom nélkül sápitózó történetek kegyetlen, cinikus paródiájával van-e dolgunk, vagy pedig pont hogy azok iskolapéldájával. Ezzel pedig az a legfőbb probléma, hogy a jó vicceket sosem kell megmagyarázni, ahogy a pontos társadalomkritikához sosem lehet elég egy-egy olcsó poén.

A kötetet záró, *A föld nyelje el* című novella mindezek fényében, mondhatnánk akár, hogy

lerántja az egész koncepcióról a leplet. A történet szerint egy kiábrándult, harmincas, telefonfüggő pesti nő költözik ki vidéki barátnőjéhez, ahol szembesül egy olyan tisztább, emberibb élettel, melynek keretei közt nem szabad csúnyán beszélni, a szállásán romlatlan kisgyerekekkel kell együtt élnie, és az okostelefon és az azon hívogató expasi gyorsabban válnak a modern, rohanó élet metaforáivá, minthogy kimondanánk: *blackmirror*. Az unalmában a Google Maps-en a közeli helyek értékeléseit nézegető, egysíkú, vidékellenes gondolatmeneteket folytató szereplő pedig mintha egy Fankadeli-dalszövegből ugrott volna a könyv lapjaira. „Ezért nem jutna eszébe mucsára jönni” (152) – morog belső monológjában. Főszereplőnk végül aztán szimbolikusan, a gyermekek segítségével egyszer s mindenkorra eltemeti a telefont a kötet utolsó lapjaihoz érve.

Egy ideig még mintha lebegtetné a szöveg, hogy *A föld nyelje el* talán leleplezi magát nyilvánvaló túlzásra épülő paródiaként, de az utolsó bekezdések sajnálatosan egyértelművé teszik a szö-

veg üzenetét. Nyilvánvalóvá válik, hogy a *Kapcsolati hiba* összes karaktere közül nem véletlenül járt csak eme utolsó főszereplőnek a pozitív érzelmi lezárás. Csak ő mer hőiesen szembemenni a csúnya kütyük és a félelmetes technológia világával, csak ő, és csak így képes bármiféle autonómiát gyakorolni saját élete felett.

A *Kapcsolati hiba* összességében a fenti problémák miatt inkább hat egy már százévekkel korábban is közhelyszámba menő társadalmi aggály irodalmi formában való manifesztálódásának, mint önértékében izgalmas, fontos alkotásnak, s bár korunkban épp az internetkorszak van terítéken, ez pusztán a kulisszák kérdése.

Mohos Máté

Definíció egy szerelemre

Szilasi László, Kései házasság, Budapest, Magvető, 2020

„Az úgynevezett valóság ihletett” – így nyilatkozott Szilasi László legújabb kötetéről, a *Kései házasságról* a *Népszavának* (2020. május 23.). Az új Szilasi-regény alapjául egy idős hölgy szerelmi története szolgál, aki a regényben Vajda Ilmaként jelenik meg, sőt ő a történet egyik elbeszélője is. A vállalt valóságreferencia olyan erős nyomot hagyott a szövegen, hogy a szerző az ihlető kérésére a regény helyszínét Békéscsabáról Árpádharagosra változtatta. A fikcionálás gesztusa fontos, azon-

ban felmerülhet a kérdés, hogy eléri-e a célját, hiszen Békéscsaba mint helyszín túl egyszerűen lelepleződhet az olvasás közben. (Például a könyvben tárgyalt vasúti állomásokról olvasva, vagy ha tudjuk, hogy Szilasinak is Szeged és Békéscsaba a két legfontosabb helyszíne.) De lehet, hogy ez mindegy is, a történet talán bármely korabeli magyarországi kisvárosba áttehető.

Nem csak a főszereplői ihlettség miatt közelít a regény a társadalomtudomány mélységei-

hez: a fűlszöveg szerint a történetben „a történelem nem kulissza, hanem egyenrangú szereplő” – valóban, nemcsak a 20. századi kisvárosi értelmiségről szóló kordokumentum, a 20. század második felének, a 21. század első két évtizedének alulnézeti történetírása lehet a regény, hanem olyan írás is, amiben a főszereplők dinamikáját, sorsát aktívan befolyásoló tényező a történelmi kor, amelyben élnek. A kötet 1964 és 1919 között követi végig egy árpádharagosi tanító szerelmespár, Vajda Ilma és Gavenda Péter egymás mellett leélt életét, amely egy másik országban vagy másik történelmi korban biztosan máshogyan alakult volna. Az alulnézeti történetírás koncepcióját erősíti az a néhány fejezet, mely antropológiai részletességgel beszél a város vagy szűkebb értelemben a két család szokásairól – ilyen például a kolbásztöltés, a lekvárfőzés vagy a szőlőlevélbe csavart „tőtike” leírása is. Amellett, hogy helyenként Ilma és Gavenda szerelmének leírásaként is érthető a túlrészletezett leírások, pontos korrajzot adnak a szocializmus kisvárosi kultúrájáról. De ahogyan minden fejezethez egy-egy év tár-

sítható, úgy egy-egy meghatározó közéleti szereplő, történelmi esemény, márka vagy étel is az adott év mentalitásáról, fogyasztói szokásairól árulkodhat.

Ilma és Péter története a bevallott valóságreferencián túl azért is különleges, mert megmutatja, hogyan lehet a 21. században egy egész életen átívelő, szenvedélyes női szerelmet elbeszélni. Szilasi nem az első az irodalomtörténetben, aki férfiként női hangon ír, de mindenképpen megemlítendő, hogy érzékenyen, a kornak és térnek megfelelő nyelvet használva szól Ilma hangján. A karakter megalkotása nem túlzó, nem sztereotipikusan nőies, és Szilasi nem hallgatja el a 20. századi női sorsok traumáit sem. A kötetben dőlt betűvel szedve találjuk a retrospektív női elbeszélő gondolatait, melyek általában aktív, szoros párbeszédet is alkotnak a fűszöveggel.

Ez az izgalmas szerkesztési megoldás és a női alak megalkotottságának nem stilizált vagy sematikus megjelenítése mellett van még egy tényező, ami kiemeli a konvencionális szerelmi regények közül a *Kései házasságot*.

A szerző a főszereplők érzéseit, kettejük dinamikáját nem csupán a szokványos regényeszközökkel mutatja be, helyenként más művészeti ágak kifejezőeszközeivel is él: a szerelem megjelenítésének ritmikái és (mozgó)képi dimenziói is felsejlenek előttünk.

Ilma és Gavenda szerelmének dinamikája kettős: egyrésztől történeteik pontosan egyforma hosszúságú, az adott év egy fontos momentumát kiemelő fejezetekből épül fel, ami egyenletes olvasási ritmust ad a kötetnek. A szerző egy interjújában azt mondta, hogy éppen olyan hosszú egy fejezet, mint amennyi idő alatt egy idősebb hölgy megtesz egy hosszt a békéscsabai uszoda nagymedencéjében. A ritmus kimértsége az úszó nénin, az egyenletes hullámlásán túl az óra egyenletes kattogását is eszünkbe juttathatja – annak minden konnotációjával együtt. A fejezetek szerkezeti és időbeli egyformasága jelezheti az idő monotonitását, és elővetíti az emberélet évenkénti fogyását is. Mindennemű kimért ritmusosság ellenére az idő mégsem egyformán telik a regény különböző részeiben: Gavenda életébe felfe-

lé ívelő karrier és több házasság is belefér, Ilma idejét viszont a Gavendára való passzív várakozás teszi ki leginkább, ahogy ő mondja, „berendezkedett a várakozásra” (96). Egy másik helyen pedig így magyarázza az idő dinamikáját Ilma: „De az idő hosszúra nyúlt. Igaz, akkoriban minden idő hosszú lett volna kettejüknek.” (135) Ebben az értelmezésben Gavenda és Ilma „külön nemű monotonitásainak” összerendeződése lehet majd az időskori házasság, amikor is Ilma várakozása és Gavenda életritmusa végre összeér. Bár a címből tudjuk, hogy egy házasságra várunk, és hogy ez a várakozás hosszú lesz, a történet végkifejlete mégsem a regény csúcspontja. A címadás nem vesz el a várakozás éveinek egy-egy nüanszába való betekintés izgalmából. „Nem a megérkezés a fontos, hanem hogy út közben mi történik” (137) – magyarázza egy helyen a szöveg.

A történetet az ingázás motívuma is átszövi. Egyrésztől időbeli ingázásról is szó van, hiszen Ilma mondatai a jelen perspektívájából árasztják el kommentárokkal a főszöveget, másrésztől viszont az ingázás térben is megfigyelhető. Gavenda feleségei és szeretője, Ilma között is ingázik, de a kettenjük közötti kapcsolat amplitúdója is leírható ingamozgással. A történet első felében Békéscsaba és Szeged, azaz kisváros és nagyváros között ingázunk, de később előfordul, hogy a Szovjetunió, Görögország, Bécs vagy éppen Róma és Békéscsaba között is. Az ingamozgás hiánya is feltűnő egy helyen: Ilma Gavendával ellentétben csak képzeletben utazik, nem léphet ki az országból, de még az országon belül sem mozog – ez pontosan visszatükrözi a kor társadalompolitikai berendezkedését is. „Utaztam én, kalandos utazásokban vettem részt, ezek voltak az én lelkem másféle utazókalandjai. Jó, az lehet, hogy a testem itt maradt Árpádharagoston. De a lelkem elutazott. Tényleg csak a plafont bámultam. De közben a felhők szürke háta fölött Athén felé repültem Gerendával.” (137)

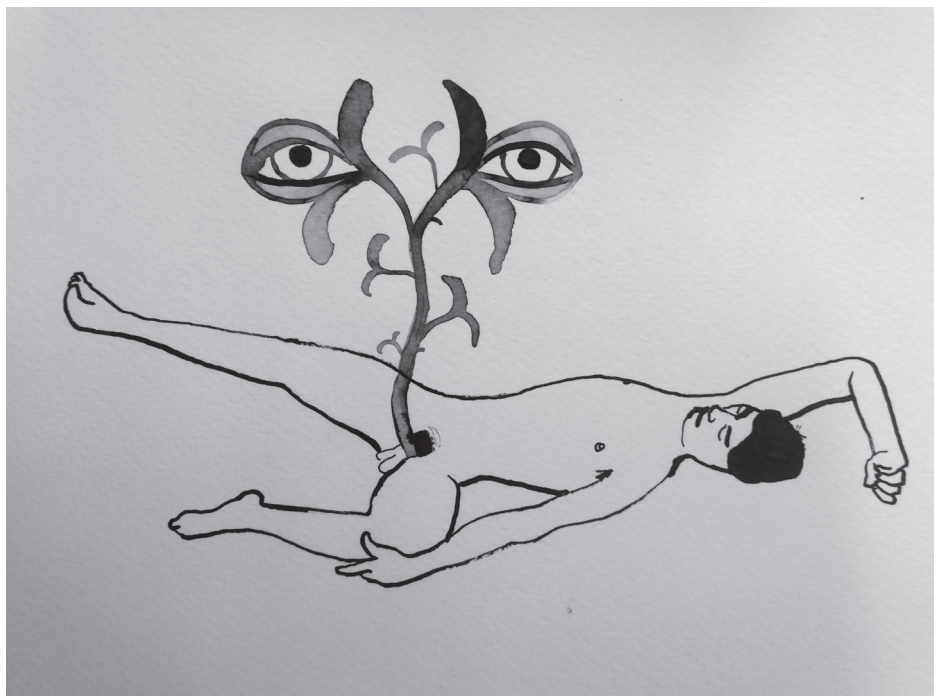
A regény központi eleme a test ezerféle leírása és a főszeplők testről való értekezései. Gerenda sportolóként és testnevelés-oktatóként a munkája miatt is tökéletesíti a testét. „Ez a vidéki főiskola nem sok jóval biztatta, ő mégis egyetlen szóra építette programját: kalokagathia. Erkölcsi jóság és testi szépség harmonikus együttese, ennyi lenne a cél. Ezt szeretné kivitelezni a testnevelés tanszék. Az eszköz: a Cooper-teszt.” (95) Ilma viszont legtöbbször csak csodálója Gerenda testének. „A nyakán föl-le mozog az ádámcsutkája, gyönyörködtem benne, nekem olyan testrészem nincs is” (101). Ilma passzivitását a megcsalástörténet leírása szakítja meg, ahol testhez való viszonya kerül előtérbe: Ilma „tökéletes testi működésnek” (105) nevezi az affért, mely szerint nem hasonlítható össze a szerelmes lelki-testi együttléttel. (Ezen a szöveghelyen Ilma a *zakatolás* szinonimát használja a szexre, ami szintén a monotonitásra utal, és a szöveg zeneiségét erősíti.) A történet előrehaladtával az idősödő test is fókuszba kerül, Gerenda testét ekkor legfőképpen Ilma

gondolatai által látjuk. Kivéve, amikor a sportról van szó: a sportoló Gerendát testének hanyatlása megviseli, idős korában az egyik legfőbb célja, hogy élsportolókat eddzen, és ezzel másnak adja át a testi fittség és az emberi test korlátai feszegetésének lehetőségét. Izgalmas, hogy Gerenda és Ilma teste teljes összefonódottságában nemigen jelenik meg a kötetben, csak beszélgetnek a témáról (például II. János Pál pápa és Kádár János testének konzerválása kapcsán [140–141]), vagy játszanak a testtel (például, amikor Ilma megnyalja a moziban Gerenda kezét).

Ez a gesztus a lelki összefonódottság jelentőségét hangsúlyozhatja. „Nem Ilmától izgult fel, nem a nyalintástól. Hanem attól, hogy ebben a pillanatban egy rövidke időre ők, kettesben, legyőzték a történelmet.” (160)

Szilasi László nem akar a női főszereplője szájába adni örökérvényű lözúngokat, és nem akarja szirupos mázzal leönteni a szerelem ábrázolását, hanem ezek helyett finom, több érzékszervet megmozgató szövegalkotással ad egy lehetséges definíciót egy félig-meddig a valóságban is megtörtént szerelem milyenségére.

Bobák Szilvia

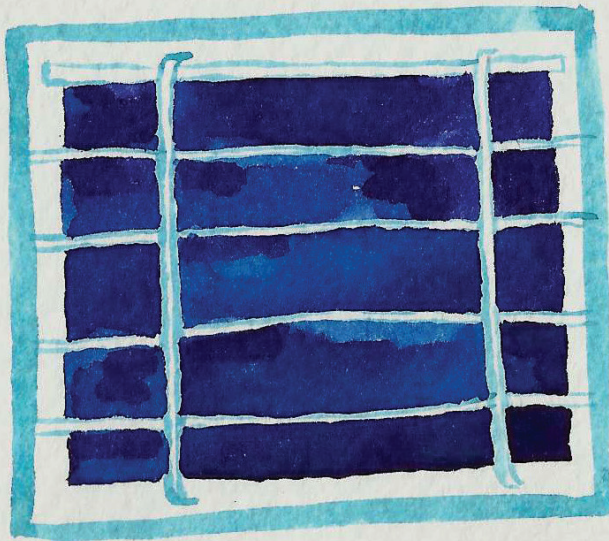
Bánkúti Gergő

Emberek fura dolgokat csinálnak, 2020

E számunk szerzői

Bánkúti Gergő (1991) képzőművész, Vizslás–Innsbruck • **Bobák Szilvia** (1995) újságíró, doktorandusz (ELTE BTK, Magyar és összehasonlító folklorisztika), Budapest • **Böszörményi Márton** (1989) író, legutóbbi kötete: Meixner Józsefné apoteózisa (Napkút, 2020), Budapest • **Evellei Kata** (1988) költő, kritikus, legutóbbi kötete: Álombunker (PRAE, 2013), Budapest • **Jericho Brown** (1976) költő, író, egyetemi tanár, legutóbbi kötete: The Tradition (Copper Canyon Press, 2019), Atlanta, GA • **Lénárt Gábor** (1975) kritikus, legutóbbi monográfia: Szerepéletek (Ab Ovo, 2007), Ljubljana–Budapest • **Mohos Máté** (1995) újságíró, kritikus, Budapest • **Nagy Márta Júlia** (1982) költő, legutóbbi kötete: Ophélie a kádban (JAK, 2014), Debrecen–Budapest • **Norman Jope** (1960) költő, szerkesztő, legutóbbi magyar nyelvű kötete: Gólyák és rétesek (Apokrif–FISZ, 2018), Plymouth • **Stolcz Ádám** (1989) költő, egyetemi hallgató (Université Paris 2 Panthéon-Assas Jogtudományi Kar), legutóbbi kötete: Becsapódás (Apokrif–FISZ, 2016), Évry • **Szálinger Balázs** (1978) költő, drámaíró, legutóbbi kötete: Al-dunai álom (Magvető, 2020), Keszthely–Budapest • **Szenderák Bence** (1992) költő, szerkesztő, műfordító, Budapest • **Tarcsay Zoltán** (1987) költő, műfordító, migráns, legutóbbi kötete (fordítóként): Norman Jope: Gólyák és rétesek (Apokrif–FISZ, 2018), Bristol • **Taródi Luca** (1995) egyetemi hallgató, kritikákat és verseket ír, Budapest • **Veréb Árnika** (1995) költő, író, szerkesztő, doktorandusz (ELTE BTK), legutóbbi kötete: régiek (SZIF, 2020), Szentendre • **veress dani** (1988) szerkesztő, doktorjelölt (ELTE BTK, EHESS), Debrecen

ISSN 2060-3207

20003

9 772060 320701

Ára: 500 Ft